godište 38 • broj 2 • godina 2014.

znaci vremena

Boja slobode

Božić s Abrahamom

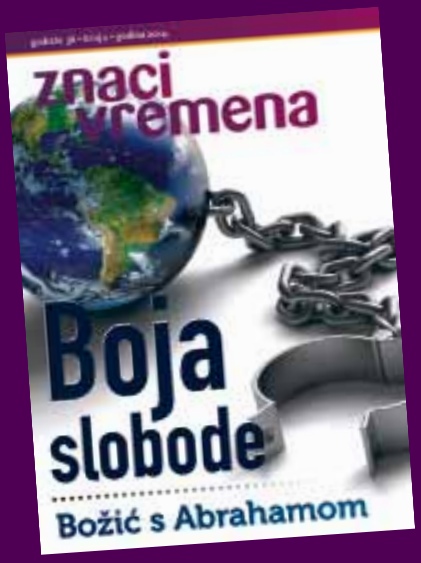

SADRŽAJ

Dragutin Matak
Isus u boji 3

William G. Johnsson
Boja slobode 4

Ed Dickerson
Zašto je Isus važan 8

Lael Caesar
Božić s Abrahamom 10

Mark A. Finley
Radikalna milost 14

Ed Dickerson
Što je duša? 18

Alister McGrath
Kraljevstva uma 20

Geoff Youlden
Degeneracija 22

Gary Hopkins and Daniel Handysides
Kakav otac takav sin 24

Curtis Rittenour
Nesreće: kako ih razumijeti 26

Cliff Goldstein
Znanstvena f(r)ikcija 28

Jo Cox
Volite svoju jetru 30

Dragutin Matak
urednik

U ovom smo broju zaigrani slikama i metaforama boja, ali samo na simboličan način. Jasno je da simboli nisu sami sebi cilj, već su to prozori kroz koje gledamo u vremensku i bezvremensku stvarnost neba i zemlje. Zapravo govorimo o vrijednostima i oblicima života koji su raznovrsni, višeslojni, šareni – dakle, u boji.

Budući da boje raspoznajemo samo pri svjetlu odmah nam se nameće problem tame, jer u tami „nema“ boja pa stoga ni punoga života ili života uopće. Ovaj dualizam, svjetlo – tama, utkan je u mnoge religijske i filozofske misaone sustave ali opet kao simbol. Za drevne i suvremene gnostike znanje i spoznaja su svjetlo, a neznanje tama. Za iranskoga proroka Zoroastera Ahura Mazda, stvoritelj svega, prvi i posljednji, izvor svakog dobra živi u nebeskoj svjetlosti, dok Angra Mainyu, zao duh boravi u tamnoj dubini i neznanju. I u kršćanstvu nalazimo koncepte svjetla i tame koji su dio proširene slike sličnih suprotnosti, kao dobro – zlo, vjera – nevjera, tijelo – duh. Ove suprotnosti nisu samo personalizirane stvarnim osobama i njihovim ponašanjima, već na praktičan način ilustriraju životna obilježja koja čine čovjeka čovjekom ili nečovjekom. Najpoznatiju takvu listu nalazimo u Poslanici Glaćanima. Djela su tijela: „Bludnost, nečistoća, razvratnost, idolopoklonstvo, vračanje, neprijateljstva, svađa, ljubomor, srdžbe, spletkarenja, razdori, strančarenja, zavisti, pijančevanja, pijanke i tome slično… Plod je pak Duha: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrota, vjernost, blagost, uzdržljivost.“ (Gal 5,19-23) Isus je cjelokupnost svojeg djelovanja opisao pojmom svjetla: „Ja sam svjetlost svijeta; tko ide za mnom, neće hoditi u tami, nego će imati svjetlost života.“ (Ivan 8,12.), a Sveto pismo ističe tužno proturječje: „Svjetlost je došla na svijet, ali ljudi su više ljubili tamu nego svjetlost jer djela im bijahu zla. Uistinu, tko god čini zlo, mrzi svjetlost i ne dolazi k svjetlosti da se ne razotkriju djela njegova;“ (Ivan 3,19-20)

Isus u boji

Vjerujem da smo dovoljno govorili u metaforma iako je to tek početak biblijskih opisa dragocjenog svjetla koje nam omogućuje da uočavamo raznovrsne boje Isusovog lika. Kako danas doživljavamo Isusove vrijednosti i vrline? Počnimo s poznatom izjavom jednog od najpoznatijih književnika, filozofa i teologa prošlog stoljeća, C. S. Lewisa: „Vjerujem u kršćanstvo, kao što vjerujem da je sunce izašlo: ne samo zato što ga vidim, već zato što pomoću njega vidim sve drugo.“ Nemoguće je snaći se u vrtlogu raznih događanja i ideja i pronaći smisao života i uopće postojanja bez Isusovog životnog primjera i njegovih stavova koje je zauzimao prema svojim prijateljima i neprijateljima. Ne postoji bolji izvor smisla niti obrazac ponašanja koji nam je na raspolaganju.

Prije nekoliko tjedana vodio se razgovor na Veritas forumu Sveučilišta Yale između najpoznatijeg bibličara današnjice, N. T. Wrightea i filozofa Shellya Kagana o njihovim uvjerenjima. Prvo je pitanje bilo: Što vjerujete i zašto? N. T. Wright je odgovorio: „Vjerujem u Boga koji se objavio u Isusu i za kojega vjerujem da je snažno osobno prisutan u Svetome Duhu. To je kršćanski tradicionalni odgovor. Međutim, što više gledam u Isusa više otkrivam tko je zapravo Bog. Dakle ne radi se o tome da najprije vjerujem u Boga, pa onda pridodajem Isusa i Svetoga Duha svojoj vjeri, već je riječ o stalnom izazovu te osobe koju zovemo Isus, u svemu što je On bio, što je učinio i što mu se dogodilo u smrti i posebno u uskrsnuću. To predstavlja središte svega što mi nešto znači, *to boji sve u što vjerujem o životu*, o tome tko sam ja, što znači biti član moje obitelji, što znači biti učitelj, što znači biti građanin moje zemlje, što misliti o svijetu u kojem živim. To je središte svega što pokušavam postići.“ [1]

Zatim je slijedio odgovor profesora Kagana na isto pitanje: „Kada promatram svemir onda njegova ljepota oduzima dah. Diviti se toj zadivljujućoj kompleksnosti znači doživjeti duboku radost i zadovoljstvo. Ali na žalost čini mi se da je svemir potpuno, potpuno nezainteresiran za nas, ne samo za ljude nego i za druga stvorenja. Jednostavno ne mari kako nas lomi, ne brine o našem stradanju i tegobama ni o tome da nas gazi i ruši naše snove. Što je još užasnije, takav stav nema samo priroda već takve stavove gajimo jedni prema drugima. Ljudi su indiferentni prema stradanju ili još strašnije, sudjeluju na osvetnički i sadistički način u gomilanju muke i jada. Kad sve to znamo, što možemo učiniti? Možemo uzvraćati udarce. Možemo nastojati zamijeniti neznanje - znanjem, netolerantnost – tolerantnošću, podčinjavanje - pravednošću. Možemo stvarati za sebe život koji sadrži zadovoljstvo i radost, ljubav, znanje, postignuće, te možemo pomoći i drugima da to postignu. Moj dojam svega je da je svemir tamno mjesto, ali nije cijeli mračan i taj mrak nije nepromjenjiv. Ako volimo stvaramo česticu svjetla. Ako se udružimo u ljubavi s nekim bit će to otok svjetla, a ako cijela zajednica stvara čestice svjetla bit će to kontinent svjetla. *Slika nije optimistična, jer nikad nećemo pobijediti tamu*. Ono što možemo učiniti je suprotstavljati se tami i u našem životu činiti svijet boljim.“[2]

Ova dva pristupa našoj stvarnosti opisuju sukob između svjetla i tame na našemu svijetu i odlučujući učinak Isusove bezuvjetne ljubavi, radosnog praštanja, dugog strpljenja, učinkovitosti dobra u sukobu sa zlom i izvorne radosti i snage života. Bog je svjetlost, najjasnije i najpraktičnije objavljena u događaju Isusa i to Isusa koji svojim vrlinama, „bojama“ trajno oslobađa od tame.

Otuda i jednostavna smjernica za život u bojama: „Vi ste svjetlost svijeta. Ne može se sakriti grad što leži na gori. Niti se užiže svjetiljka da se stavi pod posudu, nego na svijećnjak da svijetli svima u kući. Tako neka svijetli vaša svjetlost pred ljudima da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega koji je na nebesima.“ (Matej 5,14-16)

1 http://youtu.be/c4uEEpd3vEc
2 Isto.

znaci vremena
godište 38 • broj 2 • 2014.
Časopis za osobnu, obiteljsku i društvenu duhovnost utemeljenu na Bibliji

Osnivač:
Kršćanska adventistička crkva — Adventisti sedmoga dana u RH, Zagreb, Prilaz Gjure Deželića 77

Izdavač:
CIB Znaci vremena, Prilaz Gjure Deželića 77, 10000 Zagreb (Nakladnički odjel KAC u RH)

Glavni urednik:
Dragutin Matak

Prevoditelj:
Dobrila Sabo

Lektor:
Darko Filčić

Korektor:
Darko Filčić

Oblikovanje i priprema:
PLStudio d.o.o.

Naslovnicaa:
Krešimir Godina

Tisak:
Tiskara Velika Gorica

Naklada:
Ovaj broj je tiskan u 5.000 primjeraka

Cijena ovom broju je 10 kuna
Cijena 4 broja u jednogodišnjoj pretplati, s poštarinom, 40 kuna
Izlazi tromjesečno
Rukopisi se ne vraćaju

ISSN 0353-0434
UDK 286

Prvi broj časopisa Znaci vremena na hrvatskom jeziku izašao je 1910. godine. Od 1969. godine izlazi tromjesečno, a poslije prekida od nekoliko godina tromjesečno, pa sada opet tromjesečno. Pod istim nazivom i sa sličnom tematikom časopis izlazi na mnogim jezicima diljem svijeta — na talijanskom, portugalskom, španjolskom, francuskom, nizozemskom, njemačkom (dva izdanja), danskom, švedskom, norveškom, finskom, poljskom, češkom, ukrajinskom, grčkom, engleskom (pet izdanja), arapskom, hebrejskom, kineskom, korejskom, fidži, japanskom...

Urednikov e-mail:
dmatak@public.carnet.hr

ISSN 0353-0434

William G. Johnsson

Boja slobode

Kako vidite Isusa?

Koje je boje sloboda?

Neki ljudi smatraju kako je sloboda predstavljena zastavom ili nekim sloganom što su ga prihvatili oni koji se nastoje osloboditi tlačenja.

Neki smatraju kako sloboda ima boju novca: srebrnih ili zlatnih kovanica, ili pastelnih novčanica; crnih, zlatnih ili platinastih kreditnih kartica.

Ljudi vrlo rijetko u Bibliji vide nešto poput boje slobode. Sve više i više ljudi promatra Bibliju samo kao sivi tekst koji iznosi pripovijesti o ljudima koji su se pojavljivali, bezlični i jednodimenzionalni.

Viktorijanski pjesnik Algernon Charles Swinburne zapisao je gorak sažetak Isusova utjecaja: „Pobijedio si, o blijedi Galilejče; svijet je postao siv od tvojega daha." Pogrešno. Pogrešno zbog dvaju razloga. Isus nije bio blijed: bio je Židov i ten mu je bio taman zbog kretanja na otvorenom. A gdje god bi došao donosio bi svjetlo nade i slobode.

Više no riječi

Noelene i ja smo 1960. godine, upravo vjenčani, stigli u Indiju. Bili smo spremni promijeniti svijet. Indijski je narod bio, nakon samo 13 godina neovisnosti, još uvijek zanesen okusom slobode.

Jednoga sam dana sjedio, s još jednim misionarom, na velikom okupljanju u gradu Indore u središnjoj Indiji. Došli smo čuti Jawaharlala Nehrua, prvog premijera slobodne Indije. Odjeven u karakterističnu odjeću s ružom zataknutom za rever, Nehru je govorio hindskim jezikom. Među slušateljstvom, koje je brojilo oko 5.000 osoba, moj kolega i ja smo, kao jedini prisutni stranci, vjerojatno odskakali od ostalih. Iznenada je Nehru napravio stanku, pogledao u našem smjeru, i počeo govoriti engleskim jezikom. Nakon nekoliko rečenica ponovno je nastavio govoriti hindski.

Nehru, kojemu je Mahatma Gandhi bio nadanuće i mentor, doveo je Indiju do slobode. On i Gandhi to nisu postigli organizirajući vojsku i vodeći bitke, već oživotvorujući načela iz Isusove propovijedi na gori. Svoj su narod učili da se pokornošću odupiru sili: kada prime udarac, neka okrenu i drugi obraz.

U predvečerje rođenja Indije kao slobodne nacije, 14. kolovoza 1947., Nehru se obratio ustavotvornoj skupštini. U jednome od velikih govora dvadesetog stoljeća, on je rekao: „Prije mnogo godina načinili smo ugovor sa sudbinom, a sada dolazi vrijeme kada ćemo izvršiti obećanje… Kada kucne ponoćni sat, dok svijet spava Indija će se probuditi u život i slobodu."

Tako je spuštena zastava Ujedinjenog kraljevstva, a podignuta zastava Indije: zastava boje šafrana (narančasta, napom. prev.), bijela i zelena. Boje slobode. Isus je oslobodio ljude – njihov um, tijelo i duh.

Prave boje

U nekim drugim državama sloboda ima crvenu, bijelu i plavu boju, ili niz drugih boja. Osim sive. Nije mi poznata ni jedna siva zastava na cijelom svijetu. Siva boja nije boja kojom Isus iz Nazareta boji svijet. Proučite četiri izvješća o njegovu životu: Mateja, Marka, Luku i Ivana. Nigdje nećete naći sivog Isusa. On je oslobađao muškarce i žene, djevojčice i dječake; oslobađao ih je da bi pjevali, smijali se i živjeli novim životom.

U njemu „bijaše Život i Život bijaše svjetlo ljudima", pisao je ljubljeni Ivan (Ivan 1,4). I sam Isus je rekao: „Ja sam došao da… imaju život i da ga imaju u izobilju" (Ivan 10,10).

Takvu zamisao ne biste pronašli u ponašanju mnogih Isusovih sljedbenika u prošlosti. Isusu je loše služila crkva koja je postavila za ideal život asketizma, odricanja i povlačenja iz društva. Sve do danas neprijatelj održava Swinburneovu laž kojom on opisuje Isusa, Onoga koji donosi slobodu, kao nekog tko crpi radost iz života, gazi osobnost i stvaralaštvo.

Kakva parodija Isusa koji je davno hodao galilejskim putovima! Samo čišćenjem nakupljenog stoljetnog smeća i povratkom Isusu iz evanđelja možemo ga vidjeti onakvim kakav je bio. Onakvim kakav doista jest.

Poruka i poslanje

Na početku službe Isus je izložio svoju poruku i poslanje. Jedne subote u sinagogi u Nazaretu, kada je bio pozvan čitati ulomak iz Pisma za taj dan, Isus je počeo čitati iz Izaijine knjige i objavio: „Na meni je Duh Gospodnji, jer me pomazao. Poslao me da donesem Radosnu vijest siromasima, da navijestim oslobođenje zarobljenicima i vraćanje vida slijepcima, da oslobodim potlačene, da proglasim godinu milosti Gospodnje" (Luka 4,18-19).

Kada su pogledi svih prisutnih bili na njemu, ustvrdio je: „Danas se ovo Pismo, koje ste čuli svojim ušima, ispunilo" (redak 21).

Razmotrite snagu ulomka koji je Isus naveo: radosna vijest, sloboda, vraćanje vida, oslobađanje potlačenih, Gospodnja naklonost. Ove riječi zrače nadom i životnošću. Poruka ovih riječi je poruka novog početka i nade. Poruka slobode.

Isus iz Nazareta je živio ovu poruku. „Isus je prošao čineći dobro i ozdravljujući sve koje đavao bijaše tlačio, jer Bog bijaše s njim" (Djela 10,38). Isus je ljudima davao slobodu tijela, uma i duha. On je bio osloboditelj, donositelj slobode.

Isus i subota

Jedne subote, dok je Isus poučavao u sinagogi, žena s povijenom kralježnicom nalazila se među pobožnicima. Dugih 18 godina bila je savijena pod pravim kutom, nesposobna podići glavu prema nebu.

Isus ju je zamijetio i pozvao naprijed. Stavljajući svoju ruku na nju, rekao je: „Ženo, oslobođena si od svoje bolesti" (Luka 13,12). Istog trena žena se uspravila i počela hvaliti Boga. No, nisu svi bili sretni zbog ovog čuda. Nadstojnik sinagoge, ogorčen što je Isus ovu ženu izliječio u subotu, ukorio je narod: „Ima šest dana za rad! U te dane dolazite i liječite se! A ne u subotu" (redak 14).

Kakve li sljepoće! Kakve li izopačenosti istinskog bogoštovlja!

Isus obećava konačnu slobodu.

Isus ga nije poštedio. „'Licemjeri!', odvrati mu Gospodin. 'Ne driješi

li svaki od vas u subotu svoga vola ili magarca od jasala da ga odvede i napoji?“ (redak 15)

Isusovo zaključivanje udara u srž: U ime držanja subote bolje su postupali sa životinjama no s ljudskim bićima.

Evanđelja bilježe sedam subotnjih Isusovih čuda (Ivan 5,1-15; Marko 1,21-28; 29-31; Marko 3,1-6; Ivan 9,1-41; Luka 13,10-17; Luka 14,1-4). Niti jedna od ovih osoba, koje je Isus izliječio, nije bila „hitan“ slučaj. Poput žene s iskrivljenom kralježnicom, i oni su mogli pričekati još jedan dan. Čovjek koji je ležao pored ribnjaka bio je oduzet trideset i osam godina (Ivan 5); prosjak u Jeruzalemu bio je slijep od rođenja (Ivan 9). Zašto nisu pričekali da prođe subota? No, zašto bi čekali? Oni su bili u okovima, a Isus je došao ljude osloboditi. Oslobođenje nije želio odgoditi ni za jedan dan.

Konačna sloboda

U raspravi s onovremenim vjerskim vođama Isus je iznio čudnu tvrdnju: „Ako ustrajete u mojoj nauci… upoznat ćete istinu, i istina će vas osloboditi… ako vas Sin oslobodi, zaista ćete biti oslobođeni“ (Ivan 8,31-36).

Židovi su odgovorili kako oni nikada nisu bili ničiji robovi. Većina današnjih ljudi dala bi sličan odgovor.

No, svi smo mi, bez izuzetka, robovi navika koje nas drže u okovima. Za neke je to alkohol, duhan, droge ili neumjerenost u jelu. Za druge su to umne loše navike koje nas opterećuju: brige, pohlepa, požuda, ponos ili zavist.

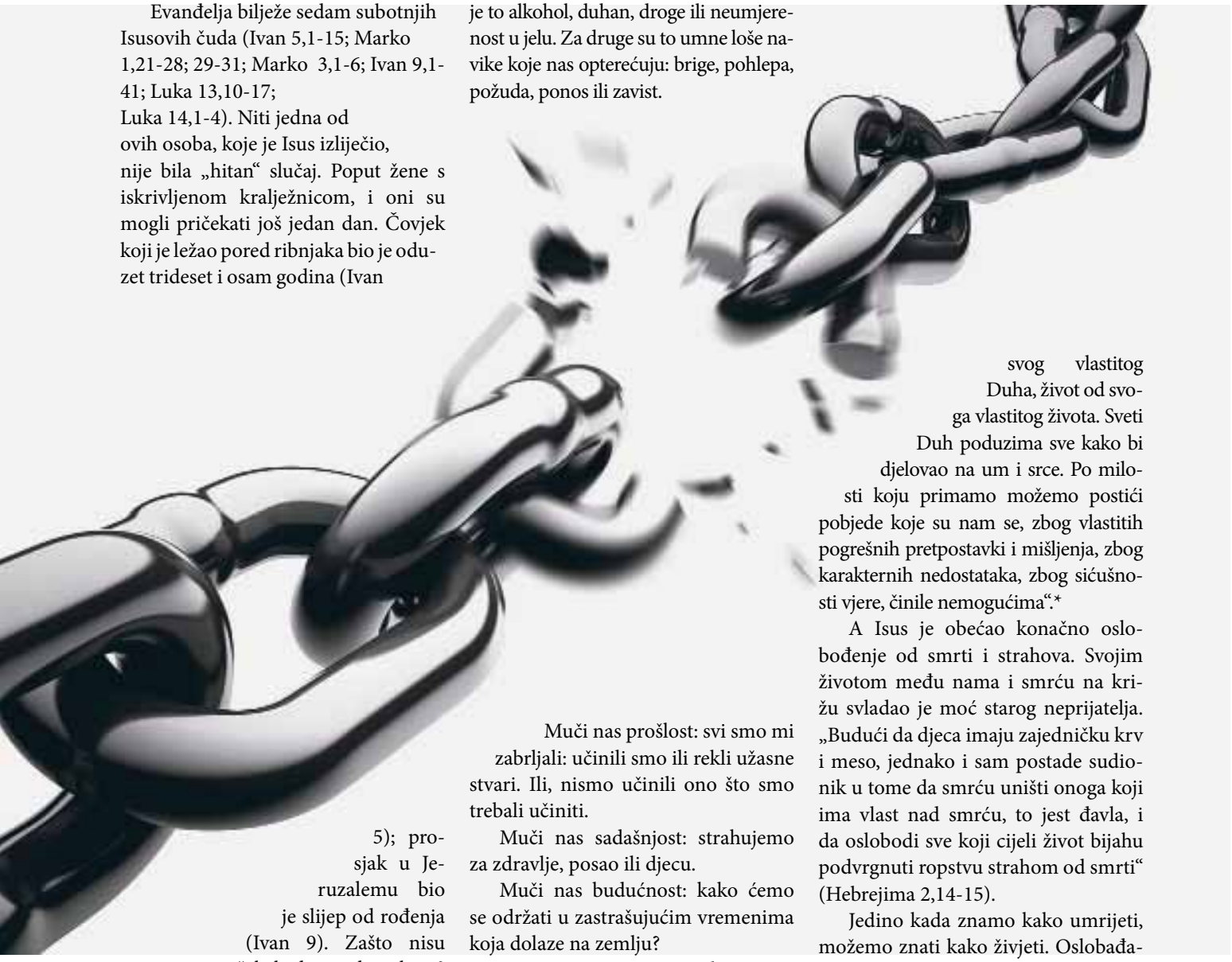

Muči nas prošlost: svi smo mi zabrljali: učinili smo ili rekli užasne stvari. Ili, nismo učinili ono što smo trebali učiniti.

Muči nas sadašnjost: strahujemo za zdravlje, posao ili djecu.

Muči nas budućnost: kako ćemo se održati u zastrašujućim vremenima koja dolaze na zemlju?

No, Isus nas uvjerava: „Ako vas Sin oslobodi, zaista ćete biti oslobođeni“. On je osloboditelj, On je donositelj slobode. Došao nas je osloboditi: osloboditi od okova koji nas sputavaju i osloboditi za bezgranične mogućnosti radosti, rasta i širenja vidokruga.

„Nema granice korisnosti onoga koji, stavljajući sebe ustranu, načini prostor za djelovanje Svetog Duha na vlastito srce, te živi životom koji je u potpunosti posvećen Bogu“, napisala je Ellen White. „Svi koji svoje tijelo, dušu i duh posvete njegovoj službi primat će stalno nove darove tjelesne, umne i duhovne snage. Neiscrpne zalihe neba na njihovu su raspolaganju.

Krist im daje dah svog vlastitog Duha, život od svoga vlastitog života. Sveti Duh poduzima sve kako bi djelovao na um i srce. Po milosti koju primamo možemo postići pobjede koje su nam se, zbog vlastitih pogrešnih pretpostavki i mišljenja, zbog karakternih nedostataka, zbog sićušnosti vjere, činile nemogućima“.*

A Isus je obećao konačno oslobođenje od smrti i strahova. Svojim životom među nama i smrću na križu svladao je moć starog neprijatelja. „Budući da djeca imaju zajedničku krv i meso, jednako i sam postade sudionik u tome da smrću uništi onoga koji ima vlast nad smrću, to jest đavla, i da oslobodi sve koji cijeli život bijahu podvrgnuti ropstvu strahom od smrti“ (Hebrejima 2,14-15).

Jedino kada znamo kako umrijeti, možemo znati kako živjeti. Oslobađajući nas za suočavanje sa smrću, Isus nas oslobađa za istinski život.

Aleluja, kakvog li Spasitelja! Isus je osloboditelj i donositelj slobode!

Dakle, Swinburne je sasvim u krivu. Istina je upravo suprotna: „Pobijedio si, o snažni Galilejče; svijet je postao slobodan od tvojega daha.“ ZV

* Ellen G. White, *The Ministry of Healing* (Mountain View, California: Pacific Press Publishig Association, 1905.), str. 159.

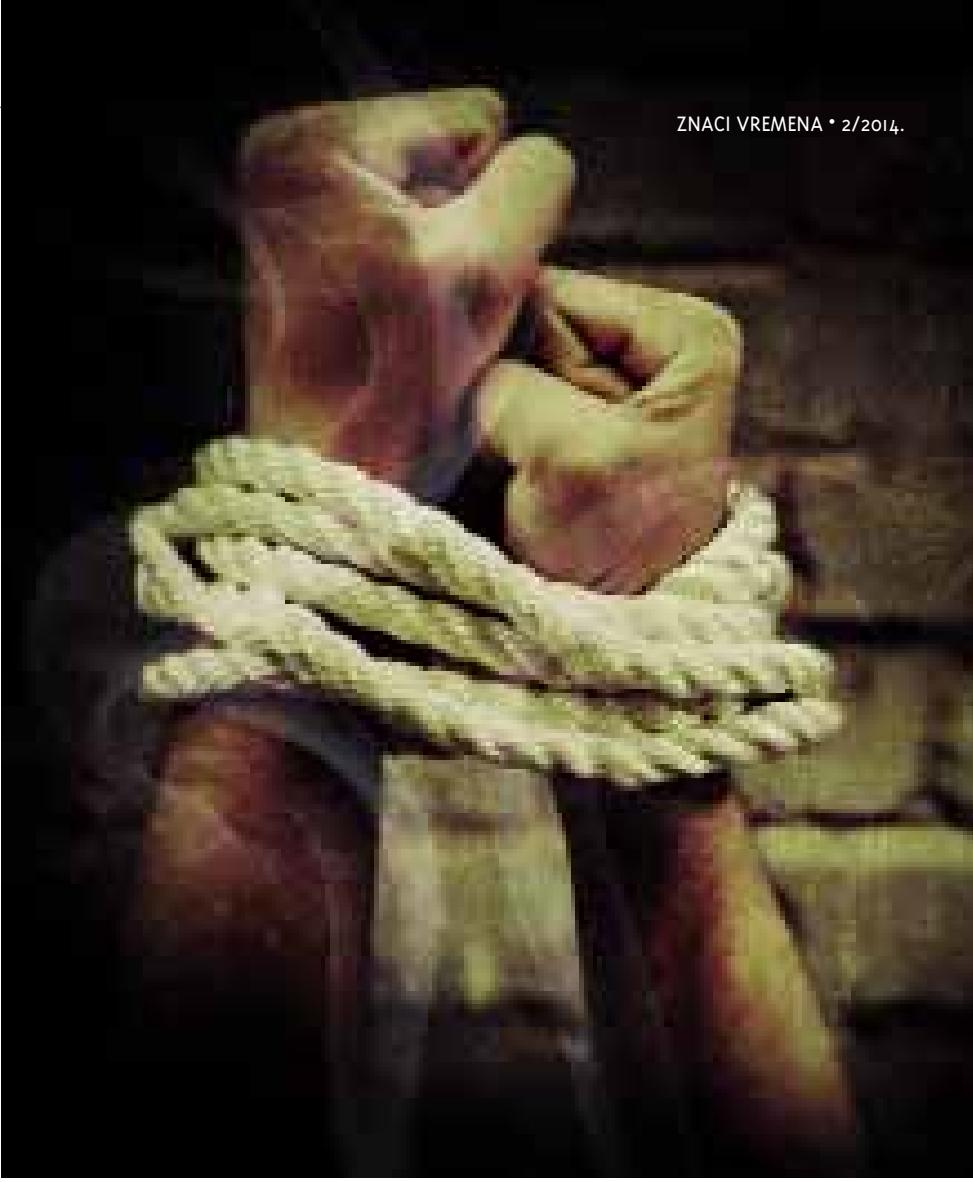

Naslov knjige koju sam nedavno pročitao vrlo je čudan: God Is Not Great: How Religion Poisons Everything (Bog nije velik: Kako religija zatruje sve što dotakne), a napisao ju je pokojni Christopher Hitchens. Knjiga je odraz stava sve većeg broja ljudi našeg vremena. Oni tvrde kako je vjera zarazna obmana, a pojam Boga razoran.

Ed Dickerson

Zašto je Isus važan

Zbog cjelokupnog napretka na područjima psihologije i društvenih znanosti, u današnje vrijeme razumijemo mnogo više toga o ljudskom ponašanju. Pojam grijeha neki smatraju staromodnom, čak i opasnom zamisli. U takvom svijetu mnogi se pitaju: Je li Isus još uvijek bitan? Što god mislili o kršćanima, ipak ne biste voljeli svijet bez Isusa, a evo i razloga zbog kojih je Isus još uvijek važan: njegov život i učenje posijali su sjeme koje je urodilo preokretom u načinu razmišljanja. Koja je zamisao u pitanju?

Zlatno pravilo

Započnimo sa zlatnim pravilom: „Sve što želite da ljudi čine vama, činite i vi njima.“ (Matej 7,12). Istina je da su mnoge kulture još prije Isusa izrazile varijacije ovog načela u niječnom obliku, a što mnogi nazivaju srebrnim pravilom: „Ne činite drugima ono što ne želite da oni čine vama.“ Ponovno izreći ovo načelo u potvrdnom obliku nama izgleda jednostavno, no tisućama godina to nitko nije učinio.

Ova jednostavna promjena naglaska čini veliku razliku. Niječan oblik jednostavno zabranjuje uzrokovanje boli ili neugode drugoj osobi. No, zlatno pravilo izriče potvrdnu obvezu djelotvornog nastojanja na radosti i dobrobiti drugih ljudi. Kao što je to slučaj kod mnogih snažnih zamisli, tako i značenje i posljedice zlatnog pravila sežu mnogo dalje od onoga što se na prvi pogled čini.

Isus je ovo načelo primijenio u izvještaju o milostivom Samarijancu. U to vrijeme Židovi su Samarijance gledali vrlo nepovjerljivo, a išli su čak tako daleko da su ih smatrali „nečistima“ i duhovno zagađenima. Srebrno pravilo bi samo spriječilo Samarijanca u dometanju nesreće na žrtvinu patnju. No, Isus prikazuje Samarijanca koji pokazuje zlatno pravilo. On spašava Židova koji je bio žrtva nasilnika, čineći za nesretnog čovjeka ono što bi sam želio da mu bude učinjeno u sličnim okolnostima. Samarijanac se nije mogao nadati da bi mu, bolesnom ili ranjenom, Židov u zbilji ukazao pomoć. No, to nije bilo važno. Zlatno pravilo svima propisuje dužnost djelatnog nastojanja na dobru drugih, pa tako i onih koji nas mrze. U svojoj propovijedi na gori Isus ovo još proširuje: „Ljubite svoje neprijate-

lje i molite za one koji vas progone“ (Matej 5,44).

Rasne predrasude

Činjenica da je u ovoj pripovijesti govorio o Samarijancu pokazuje kako je Isus u svojem životu i učenju korjenito mijenjao način na koji mi gledamo na stvari. Isus je u ovoj pripovijesti, prikazujući zlatno pravilo, naveo Židove da u omrznutim Samarijancima vide svoje bližnje, one koji zaslužuju njihovo poštovanje. Stoga zlatno pravilo udara u korijen rasnih predrasuda, navodeći nas da one prema kojima imamo predrasude promatramo kao sebi slične. No, tu nije kraj.

Evanđelje po Ivanu bilježi Isusov susret sa ženom Samarijankom skandalozne reputacije, na zdencu u blizini grada Sihara (Ivan 4,4-38). Umjesto pokazivanja prijezira Isus joj je dao jedinstvenu čast: postala je prva osoba kojoj se otkrio kao Mesija. Čast i suprotnost časti naglašuju se stoga što se u prethodnom poglavlju Isus susreo s Nikodemom, članom Sanhedrina i istaknutim židovskim vođom. Isus Nikodemu nije rekao da je Mesija, a ženi Samarijanki je otkrio ovu značajnu objavu!

U još jednom dramatičnom susretu pri kojemu je žena Kananejka zatražila ozdravljenje svoje kćeri, Isus je najprije namjerno izrekao predrasudu koju su njegovi učenici zasigurno osjećali. No onda je, kako bi pokazao sveopću primjenu zlatnog pravila, ispunio ženin zahtjev i pohvalio njezinu vjeru.

Ako su Židovi u Isusovo vrijeme ikoga prezirali više no Samarijance, onda je to bila osvajačka rimska vojska. No ipak, kada je rimski stotnik zamolio za izlječenje svoga sluge, Isus nije samo izliječio njegova slugu, već je pohvalio vojnikovu uzornu vjeru, objavljujući kako tolike vjere nije našao *ni u koga u Izraelu* (Matej 8,10).

Položaj žena u društvu

Isusovo postupanje prema ženama također je položilo nove temelje. Već smo spomenuli dvije žene, k tome još i strankinje, prema kojima je Isus pokazao nešto što je tada bilo vrlo neuobičajen izraz poštovanja. No istražit ćemo još tri Isusova susreta sa ženama. Prvi je bio susret sa ženom uhvaćenom u preljubu (Ivan 8,1-11). Kada se skupina muškaraca udružila u javno sramoćenje nesretne žene, umjesto da osudi ženu, Isus je upravo muškarce držao odgovornima za njihovo ponašanje, što ih je nagnalo na povlačenje.

Drugi susret uključuje ženu, vjerojatno istu, koja je mirisom oprala Isusova stopala. I tada je bila izložena sramoćenju, ali ovaj put zbog rasipanja novca koji se mogao potrošiti na siromahe. No, Isus je stao u njezinu obranu. Isusovo ponašanje se u oba slučaja smatralo skandaloznim.

Sva četiri evanđelja potvrđuju kako je u posljednjem događaju Isus udijelio Mariji Magdaleni prednost da ostalim učenicima obznani njegovo uskrsnuće. Zbog toga nju ponekad nazivaju „apostolom apostolima“. Ponavljamo, što god mislili o Isusovim tvrdnjama, ove slike pokazuju uzvisivanje položaja žene, što je za ljude onog vremena bilo vrlo čudno.

Robovanje

Često čujemo kritičare kršćanstva koji naglašuju kako Biblija nigdje jasno ne osuđuje ropstvo, već se, naprotiv, čini

kako ga odobrava. I dok je ova optužba tehnički ispravna, takvi kritičari propuštaju razumjeti kako bi se osuđivanje robovlasništva smatralo apsurdom i izdajom, budući da je Rimsko Carstvo ovisilo o robovskom radu. Što se tiče mišljenja ljudi ondašnjeg vremena, robovanje je za njih oduvijek postojalo. Tako Enuma Elish, babilonski mit o stvaranju, kaže kako je Marduk stvorio ljudska bića kao robove bogova. Stari narodi su, prema tome, ropstvo smatrali ugrađenim u samo tkivo stvarnosti, poput gravitacije.

Međutim, Isusov život i učenje ipak su posijali sjeme koje je potkopalo ropstvo i dovelo do njegova konačnog ukidanja. Kada se Isus izjednačio s „najmanjima" to je zasigurno uključivalo i robove. Sve ono što je Isus pokazivao životom i što je naučavao, to je Pavao ovako pojasnio: „Nema tu više ni Židova ni Grka; nema više ni roba ni slobodnjaka; nema više ni muškog ni ženskog; jer ste svi samo jedan u Kristu Isusu" (Galaćanima 3,28). A Pavao je poticao Filemona na prihvaćanje povratka svog odbjeglog roba Onezima, no neka mu bude „ne više kao rob, nego više od roba, kao dragi brat" (Filemon 1,16). Ljudska se bića mijenjaju vrlo polako, osobito kada je u pitanju nešto što smatraju bitnim za svoj napredak, a ljudska srca mogu biti vrlo tvrda. No, na duge staze, nakon Isusova i Pavlova učenja ropstvo jednostavno nije moglo preživjeti.

Skrb za bolesne i potrebite

U današnje vrijeme smatramo normalnom svoju dužnost pomaganja onima koji su manje sretni od nas. No, u stara vremena su siromašni i bolesni smatrani žrtvama božanskog gnjeva, pa nitko nije želio posredovati u njihovu korist kako na sebe ne bi navukao Božju srdžbu. Čak su i učenici, iako su živjeli u židovskoj kulturi koja je propovijedala skrb prema nesretnima, bili žrtve ovakvog načina razmišljanja. Pri susretu s čovjekom koji je bio slijep od rođenja pitali su Isusa tko je sagriješio, slijepac ili njegovi roditelji (Ivan 9,1-2).

Isus nije samo ispravio njihovo mišljenje, već je išao i dalje objavljujući kako onaj tko nahrani gladnoga, napoji žednoga, obuče gologa ili posjeti nekoga u zatvoru, kao da je te iste stvari učinio za njega – za samoga Isusa! (Matej 25,40).

Odvojenost crkve od države

U starim su kulturama vjera i politika bile jedno. Faraon je tvrdio da je sin egipatskog boga Sunca, boga Ra. Rimski imperatori su tvrdili da su bogovi. Oslanjajući se na ovu zamisao, farizeji su Isusu postavili zamku (Matej 22,15-22). Upitali su ga trebaju li plaćati porez ili ne. Ako kaže da trebaju, optužit će ga za obožavanje Cezara i sramoćenje hebrejskog Boga. Ako kaže ne, optužit će ga za izdaju Rima. Tu istu optužbu na kraju su i uporabili kako bi nagovorili Pilata da im dopusti da pogube Isusa. „Dobili" su ga u svakom slučaju.

No, Isus je odgovorio načelom koje je zauvijek odvojilo različita područja vjere i politike, crkve i države. Zamjećujući da kovanice namijenjene plaćanju poreza nose Cezarov lik, rekao je: „Podajte caru carevo, a Bogu Božje" (redak 21). Iako su farizeji pokazali divljenje, nikome nije palo na um kako zahtjevi, potrebe te vlast crkve i države mogu biti odvojeni, kako se mogu jedni od drugih razlikovati, te kako domoljublje i svetost nisu jedno te isto.

Protivljenje rasnim predrasudama, uzdizanje položaja žene, potkopavanje ropstva, skrb za potrebite, odvojenost crkve od države smatramo tek nedavnim postignućima. No, ona su utemeljena u Isusovu životu i učenjima. Ne morate ga smatrati božanskim bićem kako biste prepoznali ove učinke njegova učenja. No, što ako je doista bio, i jest, ono što je tvrdio da jest?

Bog ljubavi

Čujemo kako današnji ljudi kažu: „Ja ne mogu vjerovati u Boga koji…", i onda spominju nešto okrutno ili nepravedno što se dogodilo. Bilo bi potpuno smisleno ovakvu kritiku uputiti svojedobnoj poganskoj kulturi, budući da su bogovi starih naroda bili zahtjevni, nepredvidljivi i okrutni. No, Isus je stalno naučavao kako je Bog pun ljubavi i dobar. Biblija tvrdi kako je Isus bio (i jest) vidljiv, od krvi i mesa, prikaz samoga Boga (Ivan 1,14), te kako vidjeti Isusa znači vidjeti tko je Bog i što On čini (Ivan 14,9). Isusov život i učenje otkrivaju Boga koji je ljubav (1. Ivanova 4,8), Boga koji zbog nas pati (Izaija 53,4-6) i s nama tuguje.

Ako su Isusove tvrdnje istinite, onda je On prihvatio i iskusio smrt kako bi je pobijedio, i svima nudi mogućnost vječnog života. I kao što je to Ellen White lijepo izrekla: „Prema Kristu se postupalo onako kako mi zaslužujemo, kako bi se prema nama moglo postupati onako kako On zaslužuje. On je bio osuđen zbog naših grijeha, u kojima nije sudjelovao, kako bismo mi mogli biti opravdani njegovom pravednošću, u kojoj nismo imali udjela. On je pretrpio smrt koja je bila naša, kako bismo mi mogli primiti život koji je bio njegov."

Da, u svijetu koji nas okružuje još uvijek vidimo patnju, okrutnost i pokvarenost. Ponekad religiozni ljudi učine strašne zločine u ime religije. Vidimo kako još uvijek postoje mjesta gdje su rasne predrasude uobičajene i prihvaćene, gdje su žene svedene na razinu vlasništva, gdje ropstvo i dalje otvoreno postoji, gdje se crkva i država udružuju u pritiscima na savjest, gdje su potrebiti meta izrugivanja namjesto samilosti. No, povijest nam govori kako Isusov život i učenje ljude čini svjesnima koliko su ove stvari zle i kako nisu neizbježne, te da je moguće promijeniti vlastite stavove i djela. Sama po sebi ova svjesnost predstavlja veliki napredak u ljudskoj misli. Znamo koliko je teško iskorijeniti mnoge zle stavove i djela, no Isus nam je obećao pomoći u bitci protiv ovih zala. Obećao je da će ona jednoga dana doći svome kraju.

Nadalje, Isus je pobijedio smrt, koja je najgore zlo, i obećava nam vječni život u zemlji gdje zla više neće biti. Ovo su razlozi zbog kojih je Isus danas Isus jako važan, važniji no ikad prije.

Što se dogodi kada Bog dođe

Božić s Abrahamom

Lael Caesar

Čovjek pod drvetom je Bog. To je čudesna stvar.

„Jer, dijete nam se rodilo, sina dobismo, na plećima mu je vlast. Ime mu je: Savjetnik divni, Bog silni, Otac vječni, Knez mironosni.“ Izaija 9,6.

A sada sjedi pod drvetom. Ali zašto? Kako? Kakvo je to čudo – Bog pod hrastom u pustinji!

Pod drvetom - Postanak 18,1-5

Pa, za početak, On je Bog. A ovo drvo je njegovo, kao i svako drugo drvo. On tu može sjediti ako želi. No, glavni razlog je drugačiji, puno drugačiji od božanskog prava, ili dolaska k svojima koji su ga odbacili. On je ovdje poput stranca koji uživa beduinsku gostoljubivost. Sve što znamo jest da je njega i njegova dva prijatelja netko vidio dok su se odmarali prolazeći kroz srednjoistočnu pustinju tijekom srednjeg brončanog doba. A možda On uopće nije hodao. Možda je samo dopustio Abrahamu da ih vidi kako stoje nasuprot njemu. To je bilo sve što je Abrahamu trebalo kako bi, ugledavši tri čovjeka, potrčao i pao pred njima na

na ručak?

zemlju, te svoj srdačan beduinski poziv uputio jednome od njih: „Dođi u moju kuću, molim te, Gospodine, ako ti je po volji“, rekao je u jednini, jer je jedan među ovom trojicom izazivao više poštovanja no što ga uobičajena pristojnost zahtijeva.

Vidite trojicu stranaca. Vidite ih po prvi put. Oni stoje zajedno, no vi odmah znate kako je ovaj čovjek glavni. Ne želite ga oduzeti njegovim prijateljima: „Donijet ću malo vode, oprat ću svima noge, pa se onda možete odmoriti pod mojih hrastom. Donijet ću vam svima malo hrane. Osvježite se. A onda, ako želite, možete nastaviti put. Konačno, to je razlog što ste me posjetili.“

Sve božićne proslave nisu iste, stoga što ih ne određuje Isus, već mi. A On ne bi ni htio drugačije, stoga što nas ne može zapovijeđu obvezati da mu ukažemo dobrodošlicu, i slavimo ga, ili sebe predamo u samopožrtvovnu službu. „Primjena sile protivi se načelima [njegove] vladavine. On želi jedino službu iz ljubavi, a ljubav se ne može zapovjediti; ona se ne može zadobiti silom ili vlašću.“[1]

No, ne znači da nebeski Kralj mora biti odbačen kada dođe na zemlju. Spasitelj, koji je Krist Gospodin, nije nekim vječnim idealom određen da bude prikovan na drvo. Njegovo žrtvovanje sebe kao takvo ne zahtijeva našu krajnju brutalnost. Što god božanski genij odlučio učiniti s našim, zloduhom nadahnutim ludilom, još je uvijek odbacivanje Isusa na našu štetu. „Sin čovječji, dakle odlazi, kako je pisano o njemu“, rekao je Isus, „ali jao onomu čovjeku koji izdaje Sina Čovječjega! Bolje bi bilo tomu čovjeku da se nije ni rodio.“ Marko 14,21.

Ne, On ne mora biti žrtvom naše najzlobnije izdaje. On bi došao i zbog Adamove prve izdaje u Edenu. To nije zahtijevalo naše umnožavanje zla. On dolazi tražeći mjesto u nečijem srcu, mjesto pod nečijim hrastom. On dolazi stoga što želi biti s nama (Izlazak 25,8). Abrahamovu proslavu Kristova dolaska nije obilježio svijetleći oblak, niti ognjeni plamen, niti blistavi nebeski pjevači što pjevaju jakim glasom, već samo dva bića iz nebeske zajednice, odjevena kao ljudi poput njega. A opet, njegovo je gostoprimstvo među najdragocjenijim dobrodošlicama koje ova upropaštena, pala zemlja može zamisliti – jedno iskreno djelo davanja upućeno Bogočovjeku među ljudima.

Milosrđe na Abrahamov način

Abraham, moramo to reći, nije mogao imati ni maglovitu zamisao o tome kamo ga vodi njegovo meko srce.

To zapravo i nije važno. Pustinjski putnici zaslužuju najbolje. A Abraham daje tako kako bi malo tko oko njega činio. Njegovo bogatstvo je u službi – bilo da vodi stotine vlastitih slugu,

rođenih i poučavanih u vlastitu šatoru, u kampanju izbavljanja nesretnih žrtava velike mezopotamske invazije, ili pak poslužuje raskošan objed trojici lutajućih stranaca u potrebi za hranom, vodom i hladovinom drveta pod kojim će se odmoriti, izbavljajući ih tako od pustinjske žege i osamljenosti.

Abrahamu nije potrebno znanje o tome tko bi ti gosti mogli biti. On zna misao vodilju svojeg služenja: „Baci kruh svoj na vodu". Propovjednik 11,1. Očekivanje povrata ulaganja u milosrđe nije milosrđe. „Gostoljubivosti ne zaboravljajte". Hebrejima 13,2. Posvećenost zabavama s popisom otmjenih gostiju nije glavna poruka teksta iz Hebrejima 13,2. Ovaj tekst izvješćuje o poznatim događajima – kako su neki, zbog dobrote bez uzvratne koristi, u svoj dom primili nebeske posjetitelje. Abraham želi ugostiti najmanje, a ne anđele. A pogotovu ne samoga Gospodina. Pravo gostoprimstvo postoji zbog gostoprimstva samoga.

Abraham ne očekuje od svojih gostiju uzvraćanje pohvalom. To nije razlog zbog kojega ih je pozvao. On jednostavno pokazuje da postoje kreativnije aktivnosti od onesvješćivanja u pustinji u podne, ili od privida pijenja u fatamorganama. Ponuđene čaše hladne vode koje donose nagradu on nudi zbog službe, a ne zbog dobitka.

Postavljeno pitanje

No, Abrahama očekuje životna nagrada. Razgovor koji započinje jednostavnim pozivom, odlazi u smjeru koji nikada nije mogao ni sanjati: saznaje kako će sljedeće godine imati sina, a ne pita kako to. Nije pitao kako će to biti, no želio je znati. Na to mu je, zauzvrat, upućeno pitanje: „Zar je Jahvi išta nemoguće?" Postanak 18,14.

Abraham ne razumije baš sve odmah na početku. Možda zato što još nije znao što će Izaija reći. No, mi smo čuli što je Izaija rekao. Jednako sigurno kao što je divna istina toga

pitanja konačno doprla do Abrahamove začuđene svijesti, tako isto ona treba doći i do naše. Činjenica da je Bog sjedio pod Abrahamovim hrastovim stablom, razgovarao i jeo ugojeno tele s njime, te mu obećao sina, nije ništa manje nevjerojatna od mesijanskog proročanstva iz Izaije nakon 12 stoljeća, kako će sin po imenu Savjetnik divni, biti rođen za nas, ili pak od ispunjenja proročanstva u Marijinu naručju 800 godina nakon toga. To je svjedočanstvo teksta: „Jahve se [Abrahamu] ukaza kod hrasta Mamre dok je on sjedio na ulazu u šator za dnevne žege."

Divno je njegovo ime

Abraham je vidio Jahvu - hebrejski jezik to puno jasnije prikazuje. Jahve je dopustio da ga Abraham vidi pokraj hrasta u Mamri dok je sjedio na vratima šatora za vrijeme dnevne žege. Nevjerojatno, mogli bismo reći. Ili, čudesno! Isti Jahve, koji nije dopustio da njegov sluga Abraham propusti istinu o svom podnevnom gostu, isto tako neće dopustiti da mi propustimo dublji smisao njegova pitanja iz Postanka 18,14.

Zamisao da je „nešto nemoguće", koja se nalazi u Jahvinu pitanju „Je li Jahvi išta nemoguće?", nalazi se u hebrejskom korijenu riječi *[pl']*. Isto značenje ima i Izaijino izgovaranje mesijanskog imena, koje je Handel u svojem pripjevu učinio besmrtnim: „Fot Unto Us a Child Is Born" („Jer dijete nam se rodilo"). Dvanaest stoljeća nakon što je Abraham čuo pitanje, Izaija odzvanja istom riječi u svom odgovoru: „Ime mu je: Savjetnik divni *[pl']*" (Izaija 9,6 VB).

U periodu između Abrahama i Izaije, uplašeni Manoah iz Danova plemena razgovara sa svojom mudrijom ženom: „Zacijelo ćemo umrijeti… jer smo vidjeli Boga" (Suci 13,22). Što ga je navelo na misao da je vidio Boga? „Anđeo Jahvin nije se više ukazivao Manoahu i njegovoj ženi. Manoah tada shvati da je to Anđeo Jahvin" (redak 21).[2] Privilegirani, priglupi Manoah predstavlja obrazac nas samih, koji se usuđujemo rugati, nas čiji su naraštaji ljudskih umova pomračeni Sotoninim izopačavanjem. Bog, kojega je nemoguće opisati, kojega je nemoguće razumjeti, koji je čudesan, predstavlja sebe dušama potrebitim svjetla, a mi, umjesto da vidimo svjetlo, govorimo kako je njegovo samootkrivanje zapravo dokaz kazne.

Ono što je tisuću godina kasnije bilo istinito, zasigurno je bilo istinito i u vrijeme Izraelovih sudaca kada su ljudi mogli biti poslani u smrt zbog toga što su govorili s pogrešnim naglaskom (Suci 12,1-6): „Zemlja je bila u tami zbog pogrešnog razumijevanja Boga."[3] Radije bismo utekli pred njegovom dubokom obzirnošću koja dopušta njegovoj zastrtoj prisutnosti vidljivi dolazak među nas. Toliko više volimo gnjusnosti da ih tražimo za vrijeme zabave u Noći vještica, a na samu zastrašujuću pomisao tihog zajedništva s njime, bježimo u opsjednutost mobitelima, ili u buku podzemne željeznice i prometnu gužvu, da ne bi umrli.

Zar će Manoah umrijeti stoga što mu se Bog, koji se dvaput pojavio pred njegovom ženom, udostojao obznaniti, te prihvatio njegovu žrtvu paljenicu. Bog koji želi biti s nama prijetnja je nama s kojima želi biti. Njegov razgovor s nama ne donosi prosvjetljenje koje bi trebao: „Kako ti je ime?" Manoah je to već pitao, i nastavlja „da te možemo častiti kada se ispuni što si obećao?" (13,17) „Zašto pitaš za moje ime? Ono je čudesno" (*pl'y*, redak 18).

Riječ *pl'* i riječ *pl'y* govore o ljudskom nedostatku sposobnosti, o našoj nesposobnosti da kao stvorenja proniknemo u stvarnost s kojom se susrećemo. Znamo da stojimo pred nedokučivim stvarima. Takvi smo, osjećali mi to u početku ili ne, takvi smo kada stojimo pred Gospodinom, kada ga pozovemo s pustinjske žege u naš šator na ručak. Ili kada nam se um začudi zbog obećanja blagoslova za kojima čeznemo, a nismo ih nikada primili. Takvi smo također i kada prekasno i neprosvijećeno mislimo kako ćemo umrijeti zato što nam se On pokazao.

Zaključak

No, nećemo umrijeti. On nam ne dolazi u pustinji naših potreba kako bi nas ubio. Ne dolazi nam dok tražimo u mraku kako bi nas njegova blistavost zaslijepila. Ne dolazi k nama u svojoj čudesnosti kako bi nas iznenadio i uplašio. Samo jedan jedini njegov anđeo može prestrašiti cijelu legiju naših mačo, naoružanih, u ratu očvrsnulih vojnih heroja. On ne bi morao doći osobno, kada bi zastrašivanje bilo u pitanju. On dolazi kako bismo mogli imati život, i to u svoj punini (Luka 19,10).

I stoga On dolazi kao pustinjski putnik koji prihvaća naše ugojeno tele, naše kolače od najboljeg brašna, surutku i mlijeko, i pije od naše vode, i sjedi pod našim drvetom. No, On je još uvijek Bog. Čovjek pod drvetom je Bog. To je čudesno. Bliskost našeg zajedništva, toplina uzajamnosti uči nas povjerenju prema njemu. On zadobiva naše povjerenje. Zatim nam nudi vodu života (Ivan 4,10.13.14; Otkrivenje 21,6.17). Uzimamo je i ispijamo čašu njegova spasenja, zahvaljujemo cijelim srcem i dušom, i nazivamo ga svojim divnim Gospodinom (Psalam 116,13.17).

On dolazi kao novorođenče položeno u jasle, guče i grgolji, i plače kako bi bio nahranjen. Ranjivost njegove nedužnosti uči nas da ne moramo drhtati, kao što nam se to događa kad se pred nama nađu njegovi zastrašujući, blistavi vjesnici i njihove moćne himne.

Nećemo pobjeći. Ne, poklonit ćemo se pred njim, ponuditi zlato i tamjan, ili zasvirati u tamburin.

Mi ćemo dati, poput Abrahama, najbolje što imamo. On je još uvijek Bog. To je čudesno. Dijete u jaslicama je Bog.

1 Ellen G. White, *The Desire of Ages* (Mountain View, Calif.: Pacific Press Pub. Assn., 1898), str. 22.
2 Ponekad, kao ovdje, "anđeo Gospodnji" neizravno znači "Gospodin"—vidi Postanak 16,10-13; 22,15-18.
3 White, *The Desire of Ages*, str. 22.

Radikalna milost

Nezaslužena, nestečena, nezarađena

Mark A. Finley

Robert Robinson je u vrijeme očeve smrti imao osam godina i živio je bezbrižno u malom engleskom selu. Bio je vrlo bistar, no tvrdoglav dječak, pa ga je majka sve teže odgajala. Kada je Robert napunio četrnaest godina, majka ga je poslala u London na šegrtovanje kod brijača. Robert je nastavio upadati u sve veće nevolje. Živio je besciljno i počeo se sve više opijati, te je prokockao svaku, pa i najmanju zaradu.

Sa sedamnaest je Robert, s još nekoliko svojih prijatelja s kojima je pio, odlučio posjetiti evangelizacijski sastanak, s planom da napravi šalu od bogoslužja i naruga se govorniku. Kada je George Whitefield počeo propovijedati o Isusu, Robert je duboko u srcu osjetio neobjašnjivo ganuće. U njemu se probudio čudan osjećaj ljubavi prema Kristu. Preplavila ga je misao o Božjoj milosti.

Te večeri nije odgovorio na poziv da se promijeni, no riječi koje je čuo proganjat će ga sljedeće tri godine.

U dobi od dvadeset godina, 10. rujna 1755. godine, Robert je konačno svoj život predao Kristu, a ubrzo nakon toga odgovorio je i na poziv u pastorsku službu. Tri godine kasnije, dok se pripremao za propovijed u metodističkoj kapelici u Norfolku, u Engleskoj, Robert je napisao himnu „Come, Thou Fount of Every Blessing" (Dođi Izvore svakog blagoslova) kako bi dopunio svoju propovijed.

Tekst himne govori o milosti koju ne zaslužujemo i dugu koji ne možemo otplatiti. Govori o nevjerojatnom milosrđu, neshvatljivu praštanju i milosti koja je iznad ljudskog razumijevanja.

Možda su vam poznate riječi ove stare himne, možda ste je čak mnogo puta pjevali.

„Dođi, Izvore svih blagoslova,
Srce mi ugodi da milost tvoju hvalim.

Bujice milosrđa što stalno teku,
Nek poziv budu da pjesmom te slavim."
Treća strofa me najviše taknula:
„O, kako milosti dužnik sam velik,
Svakoga trena znam da je tako!
Dobrota tvoja stog nek me veže
Za srce tvoje, ko spona jako."
Apostol Pavao je sigurno bio zadivljen Božjom čudesnom milošću.

Pavao i milost

Poslanica Rimljanima prepuna je Božje milosti. Pavao nas upućuje na jedini poticaj dovoljno snažan da osposobi Božju crkvu za objavljivanje vječnog evanđelja svemu svijetu, u pripremi za dolazak našega Gospodina.

„Ja sam dužnik i Grcima i barbarima, i mudrima i nerazumnima. Odatle moja želja da propovijedam Evanđelje i vama, stanovnicima Rima. Uistinu, ja se ne stidim Evanđelja, jer je ono sila Božja za spasenje svakomu vjerniku, kako, u prvom redu Židovu, tako Grku. Jer u njemu se očituje pravednost Božja, iz vjere u vjeru, kao što stoji pisano: 'Pravednik će živjeti od vjere.'" (Rimljanima 1,14-17).[1]

Upravo ovaj osjećaj dugovanja potiče i motivira Pavla na svjedočenje.

Pavao je bio dužnik. U Kristu je našao milost; u Kristu je našao praštanje; u Kristu je našao oprost; u Kristu je našao milost; u Kristu se njegov život preoblikovao, postao nov; u Kristu je našao novi smisao života.

Razapeti Krist izbavio ga je od osude i krivnje vlastite prošlosti.

Uskrsli Krist dao mu je snagu za sadašnjost, a Krist koji će se vratiti dao mu je nadu u budućnost. Pavao uzvikuje iz dubine svoga bića: „Ja sam dužnik milosti."

Više o ovoj čudesnoj milosti može se naći u Poslanici Rimljanima. Evo samo nekih otkrića Svetoga Duha o veličini milosti koja nalazimo u ovoj poslanici.

„I svi su opravdani darom njegove milosti, otkupljenjem u Kristu Isusu. Njega je Bog izložio da svojom krvi bude Pomirilište po vjeri, da učini očitom svoju pravednost – jer je ostavio nekažnjene prošle grijehe u vrijeme Božje strpljivosti – da učini očitom svoju pravednost u sadašnje vrijeme i da dokaže da je pravedan i da opravdava onoga koji vjeruje u Isusa" (Rimljanima 3,24-26).

Zamijetite tri glavne točke ovog ulomka: (1) opravdani smo milošću, i to besplatno, (2) milost je objava o Božjoj pravednosti; i (3) milošću Bog opravdava one koji vjeruju u Isusa.

I na kraju, evo još jednog dijela Poslanice Rimljanima koji je ispunjen milošću:

„Krist je naime, dok smo još bili slabi, umro u pravo vrijeme za nas bezbožnike. Dakako, teško se umire za pravednika, a za dobročinitelja možda bi se tko i usudio umrijeti. Ali Bog pokaza svoju ljubav prema nama time što je Krist, dok smo još bili grešnici, umro za nas" (Rimljanima 5,6-8).

Milost koja nema smisla

Kristova milost je nezaslužena, nestečena, nezarađena. Isus je umro mučnom, bolnom smrću kojom će umrijeti izgubljeni grešnici. On je okusio puninu Očeva gnjeva ili osude protiv grijeha. Bio je odbačen kako bismo mi mogli biti prihvaćeni. Umro je smrću koja je bila naša, kako bismo mi mogli živjeti životom koji je bio njegov. Nosio je trnovu krunu kako bismo mi mogli nositi slavnu krunu. Bio je u mukama i bolovima, čestit pribijen na križ kako bismo mi mogli vladati na prijestolju s otkupljenicima svih vremena i zauvijek nositi kraljevske odore. Čudo nad čudima, Isus nas u našoj sramoti i krivnji nije odbacio, već je u ljubavi posegnuo prema nama kako bi nas prihvatio.
Ellen White vrlo snažno pojašnjava značaj križa:

„Na Krista kao našu Zamjenu i jamstvo položeno je bezakonje svih nas. On se ubrojio u prijestupnike, da bi nas otkupio od osude Zakona! Krivnja svakog Adamova potomka opterećivala je njegovo srce. Božji gnjev prema grijehu, strašni izraz njegova nezadovoljstva zbog nepravde, ispunjavao je užasom dušu njegova sina. Cijelog svog života Krist je palom svijetu objavljivao dobre vijesti o Očevoj milosti i ljubavi koja prašta. Često je govorio o spasenju najvećih grešnika. Ali sada, uz strašan teret krivnje koji je nosio, nije mogao vidjeti milostivo Očevo lice. Povlačenje božanskog lica od Spasitelja u ovom trenutku najveće patnje probolo je njegovo srce takvom boli koju čovjek nikada ne može u cijelosti razumjeti. Njegova duševna patnja bila je tako velika da je jedva osjećao svoje tjelesne bolove.

Sotona je svojim žestokim kušnjama navaljivao na Isusovo srce. Spasitelj nije mogao vidjeti preko groba. Nada mu nije pokazivala pobjednički izlazak iz groba niti govorila o Očevu prihvaćanju njegove žrtve. Bojao se, budući da je grijeh tako odvratan Bogu, da će njihovo razdvajanje biti vječno. Krist je osjećao patnju koju će osjećati grešnik kad se milost više ne bude zauzimala za grešni ljudski rod. Osjećaj grijeha koji je na njega, kao na čovjekovu zamjenu, privukao Očev gnjev, zagorčao je čašu koju je pio i slomio je srce Božjeg Sina."[2]

To je izvješće o milosti. To je povijest o Spasiteljevoj nemjerljivoj ljubavi. To je pripovijest o Isusu koji nas toliko voli da bi radije sam iskusio propast no izgubio ijednoga od nas. To je pripovijest o bezgraničnoj, nepojmljivoj, neshvatljivoj, neuništivoj, beskrajnoj, beskonačnoj ljubavi koja čezne za nama kako bismo zauvijek bili s njim. On je bio voljan primiti krivnju, osudu i posljedice našega grijeha i, ako je potrebno, zauvijek biti odvojen od svojega Oca kako bismo mi bili spašeni.

Razumijevanje ove božanske ljubavi navelo je Pavla na uzvik: „Ja sam dužnik i Grcima i barbarima, i mudrima i nerazumnima. Odatle moja želja da propovijedam Evanđelje" (Rimljanima 1,14-15).

Dužnička obveza

U Pavlovo vrijeme Grci su sebe smatrali profinjenim intelektualcima, obrazovanom elitom, skepticima uvjerenim kako su na svaki način

iznad svih drugih. Barbari su bili svi ostali, a Grci su ih smatrali neobrazovanim poganima ili nepismenim idolopoklonicima.

Pavao kaže: „Ja sam dužnik i obrazovanima i neobrazovanima, bogatima i siromašnima, kraljevskom sloju i radničkom sloju. Ja sam dužnik cijelom čovječanstvu."

Pokušajmo uhvatiti barem iskru Pavlova žara za izgubljenim ljudima. U Djelima 16 Pavao govori o Božjoj milosti prema poslovnoj ženi iz Tijatire čiji život biva promijenjen. Nastavimo li čitati ovo poglavlje naći ćemo Pavla i Silu kako u zatvoru pjevaju o Božjoj milosti, a zatvorski čuvar iz Filipa i cijela njegova obitelj budu kršteni. U Djelima 17 Pavao govori o Božjoj milosti filozofima u Ateni i neki među njima potvrdno odgovaraju na tvrdnje evanđelja. Kasnije, u knjizi Djela, on otvoreno govori o Feliksu i Agripi, te za vrijeme svojeg zatočeništva u Rimu ima obraćenike čak i u Cezarovu kućanstvu.

Pavao neumorno iznosi evanđelje posvuda u knjizi Djela. Objavljuje ga od Jeruzalema do Rima. Objavljuje ga rimskim vladarima i židovskim sluškinjama. Propovijeda ga u zatvorima i na brodovima, na tržnicama i u privatnim kućama.

Što ga je poticalo, što ga je motiviralo, što ga je gonilo da svjedoči za Krista u najizazovnijim okolnostima? Što ga je održavalo u najtežim trenucima? Poticala ga je jedna i samo jedna stvar – ljubav. On to jasno kaže u svom pismu Korinćanima: „Ljubav Kristova potpuno nama ovladava pri ovoj pomisli: Jedan je umro mjesto sviju, dakle, oni su svi umrli. A on je umro mjesto sviju, da živi ne žive više za same sebe, nego za onoga koji je umro i uskrsnuo za njih" (2. Korinćanima 5,14-15).

Pavlovo oduševljenje može biti i naše

I mi, spašeni po milosti, odrazujemo iste osjećaje. Milost nas oslobađa, milost nas opunomoćuje, milost nas mijenja, milost nas preoblikuje. Milost nas nagoni da pripovijedamo evanđelje. Ne možemo ništa drugo. Radosnu vijest treba širiti. I mi smo zbog ove milosti dužnici cijelom čovječanstvu. Što je Krist učinio za vas? Božjom providnošću i vi ste isto tako dodirnuti milošću. Njegova vam je milost oprostila. Njegova vas je milost oslobodila krivnje. Njegova vas je milost otkupila. Njegova vas je milost osnažila. Po njegovoj ste milosti Božji sin ili Božja kći. Po njegovoj ste milosti došli u adventistički pokret.
Izvještaj je to o bezgraničnoj, nezamislivoj, neshvatljivoj, besmrtnoj, beskrajnoj, beskonačnoj ljubavi.

Ljubav nas nagoni. Ona nas potiče. Ona nas tjera. Ne potiču nas brojke. Ne potiče nas statistika. Ne potiče nas želja za pozornošću. Ne potiče nas želja da budemo poznati. Ne potiče nas želja da budemo prvi ili najveći. Nisu nam privlačne svjetovne motivacijske tehnike.

Nas motivira milost. Potaknuti smo ljubavlju prema Onome koji nas je izbavio. Motivira nas Krist koji nas je spasio na golgotskom križu – nebo je za to platilo beskonačnu cijenu. Potiče nas ljubav koja je tako moćna, tako otkupljujuća, tako mijenjajuća, da ništa drugo niti ne možemo, osim pronositi ovu vijest.

Tko je adventiste stoljećima nadahnjivao kada su napuštali svoje obitelji i prijatelje kako bi prelazili ocean, putovali pustinjom, uspinjali se planinskim tjesnacima, gazili rijeke i odlazili odvažno u pustinje gdje su bili izloženi bolestima, kako bi došli do ljudi čiji su kultura, jezik i običaju bili znatno drugačiji od njihove?

Što je nadahnjivalo adventističke vjernike kada su napuštali svoje ugodne domove, napredujuće poslovanje i obiteljsko okruženje kako bi svoj život u cijelosti posvetili misiji? Samo jedna stvar – Kristova ljubav. Bili su spašeni milošću, očarani ljubavlju, slomljeni na križu i potaknuti da dalje prenose evanđelje.

Jedno od obilježja današnjeg kršćanstva je zadovoljstvo sobom. Mnogi kršćani su izgubili „žar".
Izgubili su plamenu želju koja je nekada postojala u njihovim srcima.
Izgubili su revnost.
Izgubili su viziju.
Izgubili su vatrenost.

Moj prijatelj, David Trim, direktor Ureda za arhivu, istraživanje i statistiku pri Generalnoj konferenciji, ispričao mi je ovu zanimljivu pripovijest o obraćenju Georga Riffela i njegovoj gorućoj želji da Kristovu ljubav prenese izgubljenim ljudima. Razmotrimo život osobe koja je bila svjesna svojega duga i zadržala gorljivost.

Milost na djelu: Georg Riffel

Georg Riffel i njegov brat bili su podrijetlom Nijemci, pripadali su Moravcima, a živjeli su u Rusiji. Oko 1870. godine odlučili su iseliti u Ameriku. Frederick je otišao u Sjedinjene Američke Države, a Georg je odselio u Južnu Ameriku, najprije u Brazil. Nakon četiriju godina Georg se ponovno odselio, zajedno s još nekim useljenicima iz Rusije, ali ovaj put u provinciju Entre Rios u Argentini, u veliku zajednicu u kojoj se govorilo njemačkim jezikom.
Riffelovi su se šest godina bavili poljodjelstvom, no nakon nekoliko sušnih godina, žetvu je uništila najezda skakavaca. Georg se ponovno preselio u Sjedinjene Države, u Kanzas, gdje se nastanio i Frederick. Oba brata sada su se bavila poljodjelstvom na području Marion Countyja.
Bog je blagoslovio Georga i njegovu obitelj. Tamošnji stanovnici ga pamte kao najbogatijeg čovjeka na cijelom području. A onda 1885. godine obojica postaju adventisti. Saznavši istinu, Georg nije imao mira. Na pameti su mu stalno bili njegovi prijatelji u Argentini. Nakon usrdnih molitava obitelj se odlučila vratiti u Argentinu radi propovijedanja evanđelja.

Početkom 1890-e nastanili su se u blizini riječne luke Diamante. Mještani španjolskog podrijetla Georga su nazivali Jorge, no on je vrlo slabo govorio španjolski. Stoga je odlučio raditi s osobama njemačkog podrijetla. U njemačkoj zajednici oko grada Crespoa naišao je na dobar prijam. Tijekom dviju godina Riffel je prou-

čavao s pedesetero ljudi i krstio ih. Napisao je pismo Generalnoj konferenciji o toj radosnoj vijesti, a za uzvrat je bio ukoren! Naime, krštavati su smjeli samo rukopoloženi propovjednici. U tom slučaju, odgovorio im je Riffel, crkveni vođe iz SAD-a trebaju, što je brže moguće, na to područje poslati rukopoloženog propovjednika koji govori njemački. Konačno, 1894. godine stigao je njemačko-američki propovjednik iz Wisconsina, Frank Westphal. Tako je prva adventistička crkva na području današnje Južnoameričke divizije organizirana 9. rujna 1894. godine. Westphal je na početku samo žnjeo ono što je Riffel posijao. Adventistički kolporteri su već proširili literaturu u Entre Riosu, a Riffel je poštom poslao traktate svim svojim prijateljima. No, dok su oni pripremali tlo, začuđujuće je što je prva mjesna adventistička crkva nastala upravo tada i to u Crespou. Razvoj crkve diljem Južne Amerike bio bi puno sporiji da se Georg Riffel nije odrekao udobnog života u Kansasu i vratio u Argentinu potaknut željom da i njegovi prijatelji čuju radosnu vijest sadašnje istine i budu s njime u kraljevstvu.

„Krist je naime, dok smo još bili slabi, umro u pravo vrijeme za nas bezbožnike. Dakako, teško se umire za pravednika, a za dobročinitelja možda bi se tko i usudio umrijeti. Ali Bog pokaza svoju ljubav prema nama time što je Krist, dok smo još bili grešnici, umro za nas"

Vjernici koje je pokretala ljubav stoljećima su se žrtvovali za Krista i svjedočili o njemu. Povijest Kršćanske adventističke crkve obiluje izvješćima o vjernicima i pastorima koji su, pokrenuti milošću, dali svoj život u službi za Krista. Oni to čine i danas. A kako se približuje povratak našega Gospodina, činit će to sve više.

Poslušajte Isusove riječi: „Ova radosna vijest o kraljevstvu propovijedat će se po svemu svijetu, svim narodima za svjedočanstvo, i tada će doći svršetak" (Matej 24,14). Ivan je, na kamenitoj, ogoljeloj površini otoka Patmosa, vidio anđela kako leti posred neba „noseći jednu neprolaznu radosnu vijest koju mu je trebalo navijestiti stanovnicima zemlje: svakom narodu i plemenu, jeziku i puku" (Otkrivenje 14,6).

Propovijedanje vječnog evanđelja preskače zemljopisne granice, probija se do najudaljenijih krajeva zemlje, stiže do ljudi svih jezika i kultura, utječe na cijeli svijet.

„Božje sluge", napisala je Ellen White, „lica obasjanih i sjajnih od svetog posvećenja, žurit će od mjesta do mjesta objavljujući poruku s neba. Tisuće glasova diljem zemlje davat će upozorenje. Događat će se čuda, bolesni će ozdravljati, a znaci i čudesa pratit će vjernike."[3]

„Vidjela sam zrake svjetla kako svijetle iz gradova i sela, s visokih mjesta i u nizinama zemlje. Božja riječ se poštovala, i kao posljedica toga, u svakom gradu i selu bila su njegova spomen-obilježja. Njegova se istina objavljivala diljem svijeta."[4]

Kao što je apostol Pavao pobjedonosno izjavio: „Ali gdje grijeh postade većim, tu se milost izli u preizobilju" (Rimljanima 5,20).

Milost je veća od grijeha. Kristova moć je veća od moći zloga. Kristova ljubav je snažniji poticaj od svjetovne jeftine primamljivosti. Privlačnost onoga što je vječno veća je od privlačnosti prolaznih zadovoljstava ovog života.

Božji plan, nakana i njegov narod na kraju će pobijediti. Crkva, izmučena Sotoninim napadima, tlačena snagom zla, uznemiravana paklenim silama, pritisnuta progonima, ustat će i objavljivati po svem svijetu Božju posljednju poruku milosti u kontekstu poruke triju anđela.

To je sudbina na koju ste pozvani. To je nebeski poziv upućen vašem srcu. To je Kristov zov upućen vašoj duši. Hoćete li prihvatiti poziv s neba? Hoćete li se odazvati Kristovu pozivu?

Kao dužnici milosti, hoćete li dati sve što imate ovomu Kristu koji je za vas platio nemjerljivu cijenu? Hoćete li biti sudionici njegova poslanja i širenja njegove milosti umirućem svijetu? ZV

.....

1 Ako nije drugačije naznačeno, svi su biblijski tekstovi navedeni iz Biblije Kršćanske sadašnjosti, Zagreb.
2 Ellen G. White, The Desire of Ages (Mountain View, Calif.: Pacific Press Pub. Assn, 1898. str. 753.)
3 Ellen G. White, The Great Controversy (Mountain View, Calif.: Pacific Press Pub. Assn, 1911. str. 612.)
4 Ellen G. White, Testimonies for the Church (Mountain View, Calif.: Pacific Press Pub. Assn, 1948. sv. 9, str. 28. 29.)

„Tvrdnja kako ljudsko biće ima neka posebna prava nema razumskog temelja. Štakor je isto što i svinja i pas i dječak. Svi su sisavci." Rekla je to Ingrid Newkirk, predsjednica PETA-e (People for the Ethical Treatment of Animals) (Udruga za etičko postupanje prema životinjama).

Što je duša?

Ed Dickerson

Smatrate li ovo krajnošću? U stvari, neki misle kako ova izjava Ingrid Newkirk upravo životinjama daje poseban status. Michael W. Fox, zamjenik predsjednika organizacije *Humane Society* (Najveća i najutjecajnija svjetska organizacija za zaštitu životinja, napom. prev.), izrekao je to na iznenađujuće osoban način: „Život mrava i život moga djeteta trebaju se jednako poštovati."

Ako ste u kušnji ovakvu osjećajnost odbaciti kao brbljanje aktivista ili pak kao šokantne izjave smišljene zbog publiciteta određenog organizacijskog programa, onda upoznajte Petera Singera kojega neki smatraju najutjecajnijim živućim bioetičarom. Singer tvrdi: „Zamisao da je ljudski život svet jedino zato što je ljudski, potječe iz srednjovjekovlja."

No, Biblija nam ne govori tako. „Što je čovjek?", upitao se pisac Psalama, i već u sljedećem dahu izjavljuje: „Ti ga učini malo manjim od anđela" (Psalam 8,4-5). A samo prije nekoliko stoljeća William Shakespeare još uvijek je mogao izjaviti: „Kakvo li je remek-djelo čovjek! … Ljepota svijeta! Životinjama uzor!"

Kako se ljudska vrijednost spustila od „Ljepote svijeta! Životinjama uzora!" do nečega što je arhitekt i pisac Richard Buckminster Fuller opisao kao: „samobalansirajući dvadesetosmozglobni, prilagodljivi dvonožac; električno-kemijski redukcijski stroj."

Ljudska bića kao složeni strojevi

Srž velikih moralnih pitanja koja su postojala prije jednog i pol stoljeća, poput pitanja genocida, ropstva, pobačaja, uloge žene, eutanazije, nalazi se u naravi ljudskih bića. U svakom od ovih slučajeva jedno ljudsko biće uzima za pravo uništiti, porobiti ili uskratiti dostojanstvo drugim ljudskim bićima koja smatraju nižima od sebe. Ako ljudska bića nisu ništa više do samo složeni strojevi, ili životinje, onda je uzaludno naše negodovanje kada neki ženomrzac provede u djelo svoj prirodni nagon kojim ispunjava svoju krvoločnu narav. Ako ovakvi stavovi odrazuju stvarnost, po kojoj smo mi kao ljudska bića samo još jedna vrsta među mnogima, zašto onda oni u nama izazivaju zabrinutost?

Čudno je to što pobornici čuvanja okoliša i aktivisti za životinjska prava, te etičari poput Singera, uz tvrdnju kako ljudska bića ne zaslužuju nikakvu osobitu pozornost u odnosu na životinje, istodobno nastoje na tome da ljudi preuzmu djelotvornu ulogu u zaštiti prirode. Taj je njihov zahtjev u skladu s ljudskim osjećajem za odgovornost. Jako bi se začudili kada bi čuli da zamisao o čovjeku kao čuvaru prirode dolazi iz Biblije.

Ljudska bića kao „dišuća bića"

Možda će neki biti iznenađeni tvrdnjom da se Biblija i znanost slažu po pitanju čovjekove sličnosti s drugim živim bićima. Riječ koja u Starom zavjetu označuje *dušu* dolazi od hebrejske riječi *nefeš* što doslovno znači „biće koje diše".

Umjesto da ljudska bića udalji od životinja, ova nas riječ s njima povezuje, stoga što se u Bibliji više od dvadeset puta riječ *nefeš* odnosi općenito na živa bića, a ne isključivo na ljude. Ponekad se riječ *nefeš* istodobno odnosi i na životinje i na ljude.

„Biće koje diše", naravno, može prestati disati i može umrijeti, što Stari zavjet potvrđuje više od trideset puta. Primjerice, osvojivši grad Makedu, Jošua je pobio „sve živo" (*nefeš*) u gradu (Jošua 10,28).

Često pojavljivanje riječi *nefeš* u Starom zavjetu potvrđuje sličnost ljudskih bića *i* životinja, umjesto razlikovanja *od* njih.

Do vremena Novoga zavjeta svijetom je prevladavao grčki jezik i kultura. Stoga su novozavjetni pisci hebrejsku riječ *nefeš* zamijenili grčkom riječju *psihe*. I ponovno, riječ *psihe* može se odnositi i na životinje, kao i na ljude, i može umrijeti ili biti ubijena. (Otkrivenje 8,9; 16,3; Djela 15,26; Rimljanima 11,3; Luka 9,24).

Ljudska bića - smrtna bića

Biblija jasno naučava kako besmrtnost pripada jedino Bogu. U Rimljanima Pavao stavlja „besmrtnog Boga" nasuprot „smrtnom čovjeku" (Rimljanima 1,23). Ljudi mogu željeti besmrtnost, no vječni život ostaje dar od Boga. Apostol je Korinćanima rekao kako ćemo se mi ljudi, koji smo smrtna bića, pri drugom dolasku obući u besmrtnost (1. Korinćanima 15,53-54). A u prvom pismu Timoteju Pavao izravno izjavljuje kako *jedino* Bog posjeduje besmrtnost (1. Timoteju 6,16).

Čak i najraniji zapisi u Starom zavjetu jasno potvrđuju smrtnost ljudskih bića. Zbog njihova grijeha, Bog je Adama i Evu istjerao iz Edena kako ne bi „pružio ruku, ubrao sa stabla života pa pojeo i živio navijeke!" (Postanak 3,22). Bez pristupa drvetu života oni bi umrli.

Ako mi ljudi ne posjedujemo besmrtnu dušu koja nas razlikuje od ostalih životinja, znači li to potvrdu stava prema kojemu imamo isti moralni status kao mravi ili puževi? Jasno da ne! Gotovo svaka pojedinost u izvještaju o stvaranju svjedoči o jedinstvenom položaju čovjeka.

U Postanku je Bog jednostavno izgovorenom riječju doveo u postojanje cijeli biljni svijet. Petoga dana nastanio je vode i nebesa izgovarajući samo nekoliko riječi. Šestog dana stvorio je sve kopnene životinje – osim ljudi - i to svojom riječju.

Bog je načinio ljudska bića

Kada dođemo do Božjeg stvaranja čovjeka izvješće je sporije i žarište se sužava. U svojoj oskudnoj prozi Postanak potvrđuje kako je Bog „napravio" čovjeka i „udahnuo" u njega dah. Skoro pa možemo vidjeti Boga koji rukama pridržava Adamovu glavu dok mu udjeljuje dah života. Bog je istu osobnu pozornost poklonio i Evi, oblikujući je od Adamova rebra. Bog se uključio u stvaranje čovječanstva svojom osobnom pažnjom, pa su oni jedini stvoreni *na njegovu vlastitu sliku.*

Stvoreni na Božju sliku, kao njegovi upravitelji, Adam i Eva primili su vlast ili autoritet nad svime, te odgovornost za sve ostalo što je stvoreno (Postanak 1,26.28). Još uvijek osjećamo tu odgovornost. Upravo stoga se pobornici skrbi za okoliš, aktivisti za prava životinja i profesori filozofije, koji niječu naš poseban status, ipak na njega mogu pozivati.

Što je čovjek? Biblija jasno prikazuje ljudska bića kao osobit cilj Božje ljubavi, krunska postignuća stvaranja, skrbnike ovog planeta. A naša pobuna protiv njega otkriva još veću dubinu i širinu Stvoriteljeve nezamislive ljubavi tako što je njegov Sin došao umrijeti za ovo palo čovječanstvo.

Izjednačuje li Bog pala ljudska bića s ostalim životinjskim carstvom? Naravno, ne! U doba kada ljudi obezvređuju ljude, jedinu utjehu možemo imati u tome što Bog voli sva svoja stvorenja, ali ljude voli beskrajno više.

„Zar se ne prodaju dva vrapca za jedan novčić? Pa ipak ni jedan od njih ne pada na zemlju bez dopuštenja Oca vašega. A vama su i vlasi na glavi izbrojene. Dakle: ne bojte se! Vi *više vrijedite* od mnoštva vrabaca." (Matej 10, 29-31, kurziv dodan). ZV

Alister McGrath

Kraljevstva uma

Propovijed o "novom ateizmu"

„Buduća kraljevstva bit će kraljevstva uma." Winston Churchill je, obraćajući se 1943. godine, u ratno vrijeme, slušateljima na Sveučilištu Harvard, pretvorio u riječi svoje uvjerenje kako se velike vlasti novoga svijeta neće temeljiti na nacionalnim državama, poput Rimskog Carstva ili Britanskog Kraljevstva, već na zamislima. Budući ratovi temeljit će se na ideologijama, a ne na nacionalnim granicama ili programima. Churchill je vjerojatno imao na umu i začudnu moć sustava, prije svega nacizma i marksizma, koji će zarobiti umove i odanost cijelih naraštaja.

Teško je ove riječi danas čitati, a istodobno ne misliti o novom ateizmu čiji vodeći predstavnici proglašuju kako su u ratu s maglovitom općenitošću, kako oni nazivaju „religiju". Ovu lažnu univerzalnost, zvanu „religija", javno proglašuju vrstom umobolnosti, degeneriranim oblikom intelektualne i moralne patologije koju se mora zaustaviti kako zapadnu kulturu ne bi zatrovala svojim otrovnim zamislima.

Nasreću, hrabra skupina bijelih vitezova iz srednje klase, u sjajnim oklopima, došla je spasiti ljudsku civilizaciju. „Četiri jahača", Richard Dawkins, Daniel Dennett, Sam Harris i Christopher Hitchens, vjerojatno su reciklirali stare zamisli, no učinili su to s takvom samouvjerenošću i razmetljivošću, da su uspjeli uvjeriti i medije kako su stare prosvjetiteljske *mantre* još uvijek pune života.

Novi ateizam na čudesan način rabi kratke govorne isječke. Moramo priznati, njihovi najglasniji govornici – da, sve redom muškarci – često naizgled miješaju oštre i odrješite slogane, izgovorene s iznenađujućom smjelošću, s točnim tvrdnjama utemeljenim na dokazima. No, ovi kratki govorni isječci često puno otkrivaju, otvarajući prozore prema duši novog ateizma, dopuštajući nam vidjeti pokoju zraku njegovih vrijednosti i zamisli. „Bog je obmana" - jedna od najpoznatijih i najmučnijih od svih pompoznih izjava - zapravo nije nikakav dokaz. To je tvrdnja kako su oni koji vjeruju u Boga umobolni, te im nedostaje temeljne inteligencije za oslobađanje iz zatvora u koji su se sami zatvorili. Prava, pak, važnost ovog slogana nije ismijavanje religije, već potvrda moralne i intelektualne vrline ateista. Biti ateist znači biti pametan, smion, sjajan, te, iznad svega, biti u pravu.

Kao osobu koja je izabrala postati kršćaninom na temelju vjerovanja kako je ateizam intelektualno i duhovno manjkav u odnosu na kršćanstvo, ovakav me pristup čini zbunjenim umjesto da me, kao prije, čudi.

Kada bi netko rekao: „Postoje problemi u vjerovanju u Boga", bio bih među prvima koji bi se s tim složio, iako bih želio dodati nezgodnu napomenu kako „postoje problemi u vjerovanju u bilo što", ili kako „postoji još više pro-

blema ako je netko ateist". No, čini se kako novi ateizam više voli napadati ljude nego zamisli. Načelo je jednostavno: „Osramoti i posrami ljude, odbijajući ih od religije, plašeći ih glupošću vjerovanja u ratobornog boga" (Greg Epstein). Ismijavanje je, umjesto dokazivanja, odabrano oružje – što ne čudi, s obzirom da su intelektualni povjesničari, poput Sir Isaiaha Berlina, već davno shvatili ograničenost zaključivanja i dokazivanja, kada su u pitanju odgovori na velika životna pitanja.

Ova je strategija djelotvorna, ili se barem takvom čini. Mnogi mladi ljudi, akutno osjetljivi na prosudbe svojih vršnjaka, teško će priznati vjerovanje u Boga kada su sučeljeni s takvim verbalnim nasrtajima. „Jesi li dovoljno lud da vjeruješ u Boga?", zapravo i nije neki neutralan način početka razgovora. Upravo iz tog razloga vrlo je važna pastoralna potpora ranjive skupine vjernika. Upravo zato crkve trebaju priznati važnost postavljanja i održavanja „struktura vjerodostojnosti" (Peter Berger) kako bi potvrdili, podržali i podupirali ljude suočene s ovako ponižavajućim ruganjem i snažnim ismijavanjem.

No, moja je nakana usredotočiti se ovdje na jednu od takvih retoričkih strategija koje su, prema mojem uvidu, sastavni dio apologetike novog ateizma. Posuđujući i iskrivljujući jedan izraz iz marksizma, smatram da je novi ateizam uvjeren u povijesnu neizbježnost ateizma. Religija je barbarski ostatak iz prošlosti, a ateizam je jasan, sunčani put u budućnost koji nas poziva na odbacivanje iracionalnosti i praznovjerja, a na prihvaćanje njegovih razumskih i znanstvenih sigurnih činjenica. Ljudi poput mene, koji vjeruju u Boga, prikazani su kao nazadnjački idioti, nesposobni razumjeti kako je budućnost jednako tako bezbožna kao što je neizbježna. Svaka izvrsna, profinjena i razumna osoba želje će prihvatiti zamisli koje će vladati u budućnosti. Prepustimo se struji. To je zanimljiv pristup. Zamisli o Bogu su poput modnih dodataka. Bog je, kažu nam, tako staromodan. Pametni se žele nalaziti ispred zavoja, usvajajući ono što će svi ostali usvojiti tek sutra. Kao što je Karl Popper istaknuo u svom djelu *Poverty of Historicism* (Siromaštvo historicizma), mnogi su u iskušenju vjerovati kako je nadolazeća moć u pravu. A ipak nije. Kada su izraelski proroci preispitivali geopolitički krajolik svoga doba, uvidjeli su kako će politička sigurnost njihova doba biti nagrižena. Asirija je bila moćna! A ipak je pala. Babilon je bio moćan! Pa ipak je i Babilon pao. Bog „obraća u ništa knezove, uništava suce zemaljske. Tek što su zasađeni, tek što su posijani, tek što im stabljika u zemlju korijen pruži, on puhne na njih, i oni posahnu, vihor ih kao pljevu raznese" (Izaija 40,23-24).

U dvadesetom stoljeću, marksizam je proširio utjecaj nad polovicom svijeta nakon Drugog svjetskog rata, samo da bi posrnuo i nestao. Ipak je mnogima tijekom 1930-ih on bio budućnost – intelektualno moderan i politički radikalan. Povijesna neminovnost, međutim, postala je povijesna promjenjivost. Malo je onih koji nisu zamijetili novi kulturološki značaj kršćanstva u postsovjetskoj Rusiji, ili pak brzi rast njegova intelektualnog i društvenog utjecaja u Narodnoj Republici Kini.

Novi ateizam svoju vlastitu pobjedu predstavlja kao povijesnu neizbježivost. To je tvrdnja koja obmanjuje zaluđene i zavodi sljedbenike mode. A za nas ostale je vrlo upitna. Zamisao o „povijesnoj neizbježivosti" je sociološka prosudba koja ima vrlo malo veze s onim što je intelektualno ili moralno ispravno ili pogrešno. Izraelskim prorocima je bilo dobro poznato kako se ono što je naizgled trajna promjena često pretvori u prolazno povijesno razdoblje. Čak su i prirodne znanosti sklone korjenitim promjenama svojih prosudbi, a njih je Thomas Kuhn ispravno nazvao „promjenama paradigme". Većina današnjih znanstvenika vjeruje kako je svemir imao početak. Prije stotinu godina većina je vjerovala da je oduvijek postojao. Što će vjerovati u budućnosti? I koliko dugo?

Što nas onda očekuje u budućnosti? „Nitko ne zna budućnost – a najmanje od svih oni koji vjeruju u povijesni determinizam" (Joseph Brodsky). Kršćanstvo treba gledati daleko unaprijed, razmišljati u pojmovima stoljeća, a ne godina. Nitko od nas ne vidi „cjelokupnu sliku" koja bi nam dopustila da razumijemo značenje sadašnjeg trenutka unutar većeg plana. Unatoč kulturalnim i društvenim pritiscima sekularizacije i nevjerstva u Zapadnoj Europi, moramo vjerovati kako su na djelu veće i dublje sile. No, ne možemo čak ni sebi dokazati da je tome tako. Ono što možemo jest dublje i šire gledati na stvari, kao što su to činili izraelski proroci.

Dok su proroci promatrali kako se kraljevstva uzdižu i padaju, dugo i naporno su razmišljali o tome što je doista važno, a iznad svega o onome što je istinski bezvremensko. Ljudske zamisli i ljudska moć na kraju će nestati. Veliko je pitanje postoji li nešto trajno i pouzdano u velikoj širini ljudske povijesti. Poznat nam je njihov odgovor. „Sahne trava, vene cvijet, ali Riječ Boga našeg ostaje dovijeka" (Izaija 40,8). Ako je kršćanstvo u pravu, ono mora preživjeti i mora nastaviti govoriti srcima, umovima i mislima čovječanstva. Kao što je to Augustin u svojoj proslavljenoj molitvi izrekao: „Načinio si nas za sebe, i naše je srce nemirno sve dok u tebi ne nađe svoj mir."

Možda doista živimo u mračnim i nesigurnim vremenima, kada se budućnost čini nesigurnom, a plamen vjere treperi. No, to nije cijela priča. Kršćanska vjera nam govori da su naše osobne priče dio veće pripovijesti koju mi možemo samo djelomično i nejasno razumjeti. Ono što činimo je važno, unatoč tomu što ne možemo znati konačni ishod i značenje.

I na kraju, sva kraljevstva padaju i nestaju, bilo da su politička ili intelektualna, ostavljajući one što su u njih vjerovali i u njih se pouzdavali s pitanjem kamo se sada okrenuti. Naša je zadaća sijati sjeme nade, i milosrdno, a ipak čvrsto, preispitivati tvrdnje o konačnosti sadašnjih ideologija. Danas moramo održavati živim uzrok naše vjere, vjerujući kako će oni koji nas slijede u budućnost učiniti da ona procvjeta. Moramo vjerovati da će Bog uzeti naš *udovičin novčić* i pretvoriti ga u zlato dok se mi trudimo, u naše vrijeme cinizma i odbacivanja, svjedočiti u prilog vjere. ZV

Propovijed je objavljena u John Hughes (urednik), *The Unknown God: Sermons responding to the New Atheists.* Eugene, OR: Cascade Books, 2013, 49-54.

Degeneracija

Kada je luksuzni automobil Lexus prvi put izašao, 1989. godine, televizijske reklame bile su praćene govorom glumca Jamesa Sloyana i vozilima koja su na ekranu izvodila neuobičajene akrobacije. No, iako su reklame promicale višu razinu vidljive kakvoće, te automobil niže cijene od suparničkih, samo je mali postotak ljudi doista kupio Lexus.

Reklamna kampanja se, unatoč tomu, nije smatrala promašajem stoga što je Lexus imao dugoročnu strategiju. Njihove reklame nisu nastojale samo potaknuti bogate, sredovječne kupce na što bržu kupnju, već su planirane tako da u mlađe gledatelje usade zamisao kako je Lexus poželjan statusni simbol, prigodni trofej, kruna *budućeg* uspjeha. I tako je, nakon 25 godina, Lexus postao japanski proizvođač prvorazrednih automobila s najvećom prodajom, te je određivao cijene kojima su dugo vremena vladali suparnički Europljani. Lexusovi reklamni planovi su uspjeli!

Što još mediji prodaju

Gotovo sva dostupna istraživanja navode kako mediji prodaju nasilje, i druge oblike destruktivnog ponašanja, na isti način na koji prodaju automobile. Ponavljana izloženost medijskim slikama mijenja pogled pojedinca na društvo u kojem živimo i postupno oblikuje ono što ćemo smatrati prihvatljivim i očekivanim.

To ne znači kako će svatko tko gleda nasilje postati sljedeća osoba koja će u

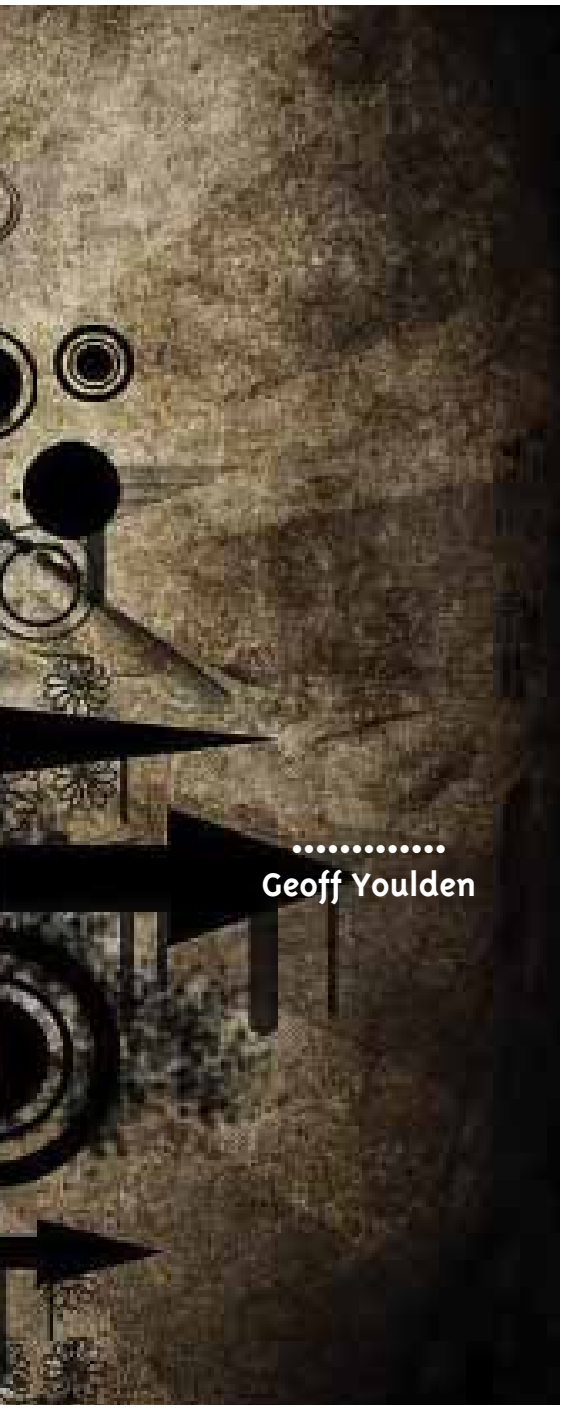

alkoholiziranom stanju nenadano nekoga udariti šakom u glavu. No, jasno je da ponavljana izloženost treba utjecati tek na mali dio gledatelja kako bi se stvari promijenile, kao i u slučaju automobilskih reklama. Čak i zanemariv porast broja nasilnih prekršitelja zakona može svima narušiti kakvoću života.

Proučavanja procjenjuju kako će u dobi između pet i petnaest godina prosječno dijete svjedočiti nasilnom ubijanju (iako fikcijskom) oko 13.400 ljudi. Djeca će, gledajući televiziju i igrajući video igre, vidjeti više nasilja no što je većina odraslih vidjela tijekom cijelog života. Ovoj djeci je ubijanje jednako uobičajeno kao odlazak u šetnju.

Djeca školske dobi provest će godišnje više vremena pred televizorom nego pred učiteljem. U stvari, istraživanja pokazuju kako će tijekom života više vremena provesti u gledanju televizije nego u bilo kojoj drugoj aktivnosti u budnom stanju. Dakle, logično pitanje bi bilo: koje vrijednosti ova djeca mogu naučiti tijekom gledanja televizije ili igranja video igara?

Koje vrijednosti uče?

Analiza sadržaja programa koji djeca gledaju nagovješćuje kako je glavna poruka koju primaju to da je nasilje način na koji dobivate ono što želite. Druga, često ponavljana tema je prihvatljivost nasilja, ako žrtva to „zaslužuje". Problem je u tome što svi smatraju kako su baš *oni* u pravu. Takva misao u stvari opravdava svako nasilničko ponašanje protiv bilo koga tko je u nasilnikovu umu „kriv" ili „loš".

Utjecaj medija na društvo je podmukao i postupan. To je skupni utjecaj, a ne samo pojedinačna video igra ili televizijska emisija. To su stotine i tisuće ponovljenih poruka koje stalno iznova gledamo tijekom dugih vremenskih razdoblja koje provodimo pred treptajućim televizijskim prijamnikom.

Proučavanja su pokazala kako mediji – televizija, video igre, tiskani materijali, pa čak i reklame u novinama i časopisima – pune naš um maštarijama i slikama koje snažno utječu na naša vjerovanja, osjećaje, vrijednosti, a u konačnici i na naše ponašanje. A to može biti na dobro ili na zlo.

Mnogi stručnjaci za ponašanje proučavaju načine na koje je medije moguće uporabiti za učenje dobrih vrijednosti. Oni pokazuju kako putem filmova i televizije djeca mogu biti poučena pozitivnim vrijednostima poput samokontrole, dijeljenja, spremnosti za pomaganje drugima te skrbi za vlastito zdravlje. Televizija isto tako može proširiti njihov rječnik i poučiti ih matematičkim konceptima.

Na žalost, tako dobrih emisija ima vrlo malo i samo povremeno. Mediji vrlo često prikazuju način života i patološke vrijednosne sustave, gdje se nepoštenje predstavlja na herojski način i opravdava se okolnostima, gdje se zločinačka djela isplate i predstavljaju uzbudljivu zabavu s malo loših posljedica.

Biblijski pogled

Opisujući vrijeme neposredno pred Isusov povratak apostol Pavao je upozorio kako će „u posljednje doba nastati teška vremena, jer će ljudi biti samoživi, lakomi, umišljeni, oholi, psovači, nepokorni roditeljima, nezahvalni, bezvjernici, bez ljubavi, nepomirljivi, klevetnici, razuzdani, neotesani, neprijatelji dobra, izdajnici, naprasiti, bahati, ljubitelji požude mjesto ljubitelji Boga" (2.Timoteju 3,1-4).

Mediji, u svim svojim oblicima, zasigurno imaju određenu ulogu utjecanja na vrijednosti današnjeg društva. Čini se kako s odmicanjem vremena jačaju pokazatelji koje je Pavao spomenuo.

Pisac, komičar i domaćin noćnog talk-showa, Steve Allen, u svojoj knjizi *Vulgarians at the Gate: Trash TV and Raunch Radio: Raising Standards of Popular Culture* (Vulgarianci na vratima: vulgarna televizija i nepristojni radio: podizanje mjerila popularne kulture) napisao je sljedeće: posljedice odgajanja milijuna nedužne dječice u društvenom okruženju s obilježjima vulgarnosti, nasilja, brutalnih postupaka, raspada obitelji i općeg nepoštovanja tradicionalnih pravila ponašanja, sledit će krv u žilama čak i najtolerantnijih promatrača."

Ne čudi stoga što nas je Bog pozvao na drugačija mjerila: „Sve što je čestito, što je dično, što je pravedno, što je nevino, što je ljubezno, što je na dobru glasu, i sve što je kreposno i hvale vrijedno, to neka bude sadržaj vaših misli" (Filipljanima 4,8).

Slike koje gledamo, osobito one vješto izrađene i kojima smo stalno izloženi, mogu imati vrlo dubok utjecaj na naše misli, vrijednosti i stavove.

Što vaša obitelj danas gleda? ZV

Kakav otac takav sin?

Gary Hopkins and Daniel Handysides

Posljednjih nekoliko desetljeća sociolozi provode istraživanja s ciljem razumijevanja razloga zbog kojih se mlade osobe upuštaju u dobrovoljne (ne prisilne) spolne odnose, stoga što su spolni odnosi među mladima često impulzivni i neplanirani, pa tako mogu dovesti do neplanirane trudnoće i obolijevanja od spolno prenosivih bolesti.

Rezultati istraživanja pokazuju kako su razlozi zbog kojih se mlade osobe upuštaju u rizično spolno ponašanje, između ostalog, i odsutnost roditelja iz doma, život s jednim roditeljem, roditeljska zloporaba opojnih sredstava, siromaštvo, nedostatno roditeljsko nadgledanje djece i loša komunikacija među roditeljima.

Važno je razumjeti ulogu obaju roditelja, kada je riječ o odlukama koje donose njihova djeca, budući da podaci pokazuju kako je polovica srednjoškolske mladeži spolno iskusna. Međutim, u žarištu znanstvenog proučavanja većinom se nalazila majka, a očeva uloga u oblikovanju spolnog ponašanja adolescenata nije zaokupljala dovoljno pozornosti.

Razgovor s ocem

U stručnoj literaturi je 2012. godine izašlo izvješće o utjecaju očeva na rizično spolno ponašanje adolescenata.* Najdosljedniji nalaz u svim razmatranim člancima bila je značajna povezanost između komunikacije adolescenta s ocem i spolnog ponašanja, uključujući i spolnu apstinenciju.

Izvješće je pokazalo kako su dobri odnosi, uključujući visoku emocionalnu kakvoću odnosa između oca i djeteta, te veću uključenost oca u život adolescenta, bili povezani sa smanjenim rizičnim spolnim ponašanjem adolescenata.

Ovi su nalazi u skladu s istraživanjem koje smo proveli prije gotovo jednog desetljeća na karipskom otoku Sveti Martin gdje smo srednjoškolce ispitivali o uporabi droga, spolnim odnosima i ostalim rizičnim ponašanjima.

Tražili smo od učenika ocjenu kakvoće odnosa s roditeljima, i s majkom i s ocem, izraženu u rasponu od vrlo lošeg do vrlo dobrog.

Pronašli smo da su učenici, koji su svoj odnos s ocem (mjerili smo isto tako i kakvoću odnosa s majkom) ocijenili „vrlo dobrim“, te izjavili kako su očevi s njima razgovarali o spolnosti, imali vrlo nizak postotak stupanja u spolne odnose tijekom srednje škole.

Drugim riječima, dobar odnos s ocem, uz razgovor o spolnosti, bio je vrlo učinkovit.

Roditeljsko znanje

Iz sveukupnih rezultata moglo se zaključiti kako je umjerena roditeljska strogost povezana s odgađanjem spolne aktivnosti. Međutim, i popustljiv i prestrog roditeljski nadzor bio je povezan s ranijim stupanjem u spolne odnose.

Smanjeno rizično spolno ponašanje povezano je i s roditeljskim nadzorom pri kojemu su tinejdžeri svjesni nadgledanja. To znači biti u mogućnosti potvrdno odgovoriti na pitanja: ‘Znate li gdje su vam djeca?’ i ‘Znaju li vaša djeca da *vi znate* gdje se ona nalaze?’

Još jedno važno područje, kada su u pitanju djeca u tinejdžerskoj dobi, jest svjesnost djeteta o tome da otac ne

odobrava stupanje u spolne odnose u razdoblju odrastanja.

Je li otac jasno izrazio svoje neodobravanje? Je li siguran da su djeca dobro razumjela poruku? Kada su tinejdžeri bili svjesni da njihov otac ne odobrava njihovo upuštanje u spolne odnose, manja je bila vjerojatnost stjecanja iskustva na području spolnih odnosa.

Autori proučavanja smatraju kako početni dokazi nagovješćuju da osobito očevi oblikuju spolno ponašanje svoje odrastajuće djece.

Predlažemo nekoliko načina na koje očevi mogu preuzeti vodeću ulogu u stvaranju strategija koje, poznato je, odgađaju spolnu aktivnost djece za vrijeme odrastanja (zamijetite kako i majka zadržava svoju životno važnu ulogu u svim ovim strategijama).

Obiteljski objed

Istraživanja otkrivaju kako obitelji koje se sastaju tijekom barem triju zajedničkih objeda tjedno, imaju djecu koja, među ostalim, postižu bolje ocjene u školi, manje puše duhanske cigarete, manje piju alkohol, manje su sklona uporabi marihuane, te odgađaju upuštanje u spolne odnose.

Očevi mogu preuzeti ulogu vođenja tako da budu na čelu stola tijekom ovih zajedničkih obroka. To ne mora biti uvijek, no trebalo bi zauzimati značajan dio vremena. Očevi mogu voditi raspravu ili ispričati šalu tijekom objeda, no treba izbjeći raspravu o svakodnevnim problemima. Umjesto toga usredotočite se na pozitivne teme.

Tijekom tog vremena bilo bi dobro ugasiti televiziju i pametne telefone, i uživati u razgovoru bez smetnji. Učinite te trenutke u danu takvima da ih djeca željno iščekuju.

Društveno koristan rad

Još jedno važno područje u sprečavanju tinejdžerske trudnoće jest koristan rad u društvenoj zajednici. Tinejdžeri koji se uključuju u djela pomaganja drugim ljudima smanjuju rizik da zatrudne ili pak dovedu nekoga u to stanje. Prema knjizi *Best Practices in Teen Pregnancy Prevention Practitioner Handbook* (Priručnik najboljih načina sprečavanja tinejdžerske trudnoće), jedan od deset „najboljih načina" je u stvari služenje ili pomaganje drugim ljudima. Ovo je područje na kojemu očevi, djedovi i ostale odrasle osobe u obitelji, u koje imamo povjerenja, mogu odigrati vrlo važnu ulogu.

Razmotrite mogućnost da zajedno s djecom odete počistiti lišće u dvorištu starijih ljudi koji su invalidi ili iz nekog drugog razloga ne mogu više raditi takav fizički posao. Može se dogoditi da vas, dok grabljate lišće zajedno sa sinom ili kćeri, susjed pozove i upita što vas je navelo na pomaganje. Ako odgovorite da je razlog sprečavanje tinejdžerske trudnoće, vjerojatno ćete izazvati buru smijeha. No, činjenica je kako je razlog vaše aktivnosti upravo to. Mladež koja je aktivna u društveno korisnom radu postiže bolje rezultate u školi, što je isto tako povezano s ovim problemom.

Elektronički uređaji

Unatoč razumijevanju učinkovitosti razgovora, ipak nam može biti teško odlučiti o pravom trenutku razgovora s tinejdžerom o osjetljivoj tematici spolnog ponašanja, osobito ako otac i dijete u tinejdžerskoj dobi općenito malo razgovaraju. Još je gore što je pojava elektroničkih uređaja skratila i tako ograničeno vrijeme koje očevi imaju za razgovor sa svojom djecom.

Mnogi od nas su za vrijeme posjeta restoranu zamijetili obitelji u kojima su djeca posvećivala pozornost elektroničkim uređajima, dok je komunikacija s roditeljima bila vrlo mala ili nikakva? No taj se prizor može vidjeti i drugdje. I kod kuće djeca često provode duga vremenska razdoblja za računalima, mobilnim telefonima, tabletima i ostalim elektroničkim napravama ili pak u gledanju televizijskih programa. Sve nam to može uskratiti prilike za razgovor.

Jedan od načina na koji se možemo pozabaviti ovim problemom jest uvođenje nekih temeljnih pravila koja se tiču mobilnog telefona. Primjerice, za vrijeme obroka i zajedničke vožnje u automobilu svi gase svoje mobitele. Nabavite malu košaricu u koju će svi koji putuju staviti svoj mobitel. Ovo može postati redovita navika.

Roditelji od ovoga mogu stvoriti nešto zanimljivo tako što će prazne košarice nositi u restorane i tamo u njih staviti sve mobilne uređaje, te vjerojatno izazvati pitanja kod ostalih roditelja. Možete uvesti pravilo o uporabi mobilnih uređaja u kući samo u određene sate, dok ostalo vrijeme trebaju biti isključeni.

Ne dopustite da zbog elektroničkih naprava zanemarite razgovor s tinejdžerima. Ima puno toga što je potrebno učiniti kako bismo svojoj djeci tijekom odrastanja pomogli u usmjeravanju, te u izbjegavanju rizičnih ponašanja, uključujući tu i stupanje u spolne odnose.

Potrebno je započeti s dobrim odnosom, punim povjerenja, te u taj proces uključiti vrlo jasnu komunikaciju pri kojoj treba jednoznačno izreći svoja očekivanja. Provodite vrijeme sa svojom djecom, uključite se u zajedničke aktivnosti pomaganja drugim ljudima.

Ove preporuke su namijenjene očevima, no važne su isto tako i za majke, te ostale odrasle osobe u dječjem okruženju. ZV

Strategije za sprečavanje rizičnog ponašanja kod djece:

Imajte otvorenu komunikacijsku vezu s vlastitom djecom. Nemojte se plašiti s njima razgovarati o spolnim odnosima.

Uključite se u život svoje djece.

Nađite ravnotežu strogosti prema svojoj djeci.

Trebate znati gdje su vam djeca i dati im do znanja kako to znate.

Osigurajte da vaša djeca budu svjesna kako ne odobravate njihovo upuštanje u spolne odnose tijekom razdoblja odrastanja.

Nesreće: kako ih razumjeti

Curtis Rittenour

Adam Lanza je 14. prosinca 2012. ušao u osnovnu školu Sandy Hook u Newtownu u Connecticutu i hicima iz oružja ubio dvadesetero djece i šest odraslih osoba. U američkoj povijesti to je drugo najsmrtonosnije masovno ubojstvo koje je izvršila jedna osoba. Nadmašuje ga jedino masakr koji se dogodio 2007. godine u školi Virginia Tech. Prije pohoda na školu Lanza je oduzeo život svojoj majci. Kada je policija stigla u školu, Adam si je pucao u glavu, počinivši tako samoubojstvo.

Tornado opisan kao „gigantski crni razorni zid" pogodio je 20. svibnja 2013. Moore u Oklahomi. Pod oznakom EF5 tornado, ovaj je vjetar dostigao brzinu od gotovo 340 kilometara na sat. Spustio se i ostao na tlu oko 39 minuta, putujući oko 30 kilometara i prolazeći kroz gusto naseljeni dio grada. Vrtlog širine dva kilometra usmrtio je dvadeset i troje ljudi. Pogođene su dvije škole, a u jednoj od njih je sedmero djece izgubilo život. Jedan je roditelj rekao: „Zvučalo je kao da teretni vlak izlazi iz lavljih ralja".

Čini se kao da se broj besmislenih nesreća svakodnevno povećava. Mnogi ispadi uključuju i bombe i metke. Ljudi su psihički zlostavljani, unesrećeni bolestima ili opustošeni prirodnim nepogodama koje im uništavaju domove. Milijuni izbjeglica pokušavaju pobjeći od ratova koji njihova sela sravnjuju sa zemljom, te tisuće osoba ostavljaju bez krova nad glavom. Pucnjave po školama nastavljaju puniti naslovnice, a roditelji i učenici se boje da će još jedno smrtonosno divljanje za sobom ostaviti mrtvu djecu.

Pokušajte barem za trenutak razumjeti sve nevolje na našem planetu. Jednostavno će vas preplaviti, poput tsunamija. Većina ljudi upitat će se u jednom trenutku: „Zašto se događaju tolike tragedije? Ako smo evoluirali iz sluzi, vraćamo li se natrag? Ili, ako ima Boga koji je svemoćan, kako onda tumačiti nepotrebne nesreće?" Mnogi zaključuju kako nema Stvoritelja, a ako postoji, čini se da je tvrdog srca i ravnodušan prema bolnim krikovima koji dopiru iz ruševina što nastaju posvuda na krajoliku čovječanstva.

Je li uopće moguće razumjeti nesreću? Većina bi brzo odgovorila: „Nije. Samo isključite vijesti i otiđite nekamo." No, što nam je nesreća bliža, to ustrajnije ovo pitanje odzvanja u našim ušima.

Za kršćanina koji vjeruje da nam Biblija daje jasnu sliku istine, postoje odgovori. Sažaljivi Otac na nebu suosjeća s patnjom koja teče iz svih vijesti. Božja riječ je, poput postojane stijene, temelj na kojemu nalazimo čvrstu nadu usprkos zbunjujućim

nedaćama. Razmotrimo zajedno tri biblijske istine koje će nam pomoći u razumijevanju besmislenih tragedija o kojima svakodnevno slušamo.

Prva istina: uskrsnuće

Biblija naučava da postoji nada nakon smrti. Postoji buduće uskrsnuće, a s njime i obećanje beskrajnog, besmrtnog života. Isus je rekao: „Ja sam uskrsnuće i život… Tko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će“ (Ivan 11,25). Isus je svojim učenicima obećao: „Neka se ne uznemiruje vaše srce! Vjerujte u Boga i u me vjerujte! U kući Oca moga ima mnogo stanova. Kad ne bi bilo tako, zar bih vam rekao: ‘Idem da vam pripravim mjesto!’ (Ivan 14,1-2.) Kada nesreća uznemiri naša srca, Isus nam daje nadu koja nosi naše misli u svijetlu budućnost.

Isus je pokazao istinitost uskrsnuća uskrisivši nekoliko ljudi iz mrtvih: sina udovice iz Naina (Luka 7,11-15), Jairovu kćer (Marko 5,21-42), i Lazara (Ivan 11,38-44). A kada je Krist uskrsnuo od mrtvih, s njime su uskrsnuli i još neki kao prvine onoga što će se dogoditi jednoga dana (Matej 27,51-53).

Uvid u ovo biblijsko učenje možemo dobiti kada pogledamo prekrasni šafran, jednu od prvih biljaka koje u proljeće nakon topljenja snijega niču iz zemlje. Tako tragedija čini da se osjećamo hladno i usamljeno. Poput duge, tamne zime, čeznemo za proljetnom i ljetnom toplinom. I prije no što proljeće dođe, mali šafran objavljuje da dolazi promjena. Sposobnost cvjetanja ovog podsjetnika na novo doba potiče nas da gledamo iza hladnih dana. Tako je i s obećanjem o uskrsnuću.

Druga istina: nalazimo se u ratu

Biblija nam isto tako kaže da samo privremeno živimo na svijetu koji je pun grijeha i kojim vlada neprijatelj. Oko nas se vodi nevidljivi rat. Biblija kaže: „Jer naša borba nije protiv krvi i tijela, nego protiv poglavarstava, protiv vlasti, protiv vrhovnika ovoga mračnog svijeta: protiv zlih duhova koji borave u nebeskim prostorima“ (Efežanima 6,12).

Iako Sotona posvuda širi smrt i uništenje, Bog mu postavlja granice (Job 1). Zlo neće vladati zauvijek. Budući da ovaj pali anđeo optužuje Boga za nepravednost, Bog mu dopušta da jedno vrijeme pokazuje svoju pravu narav. No, bliži se trenutak njegova uništenja. Zli djeluje sve većom snagom stoga što je „svjestan da ima samo još malo vremena“ (Otkrivenje 12,12).

Biblija popunjava dijelove koji nedostaju u zbrkanoj slici zla i patnje na našem svijetu. Stoga što vidimo samo dio ovog svemirskog rata između dobra i zla, lako je donijeti zaključke koji se temelje na našoj suženoj slici cjeline. Sagledavamo nekoliko činjenica, a još uvijek ne vidimo sve što se doista događa. Dopustite mi da to prikažem tako što ću vam dati samo *jedan dio* male priče.

Jednoga dana Sam je imao naporan dan u uredu. Tom i Jill su također bili tu. U podne, Sam ostavlja Toma i Jill u uredu i odlazi nakratko na ručak. Kad se vratio, nalazi Jill kako leži u mlaki vode na podu, bez svijesti, okružena razbijenim staklom. Zatim vidi Toma kako sasvim bezbrižno sjedi na stolcu. Kako je to moguće?

Mogli biste pretpostaviti kako vam dajem kratku sliku sljedeće epizode sapunice ili kratki uvid u posljednju dramsku seriju. Što bi se dogodilo da sam vam pokazao fotografiju Sama (čovjeka) kako stoji na vratima svoga ureda i gleda u pod gdje se nalazi Jill (zlatna ribica) koja leži pokraj razbijene staklene posude-akvarija? Tom (mačak) sjedi na stolcu, sunča se i bezbrižno liže svoje šape. Možda biste rekli: „O, sada je sve drugačije. A pomislio sam…“

Biblija sve čini drugačijim. Ona rasvjetljuje naše razumijevanje bitke između dobra i zla. Pomaže nam razumjeti kako je đavao, a ne Bog, začetnik sveg zla, boli i smrti na našem svijetu. Stoga što Bog cijeni našu slobodu u odlučivanju kome ćemo služiti, Sotona je dobio ograničeno vrijeme i slobodu kako bi svijet pridobio na svoju stranu. Srećom, njegovo vrijeme ističe i Bog će uskoro grijehu i patnjama zauvijek učiniti kraj. Ovo nas vodi k još jednom biblijskom učenju koje nam pomaže u razumijevanju postojanja nesreće.

Treća istina: Isusov drugi dolazak

Gledajući u skori Isusov dolazak možemo početi rasplitati pitanje postojanja zla. Bog nas upozorava kako ćemo prije Isusova drugog dolaska „čuti za ratove i glasine o ratovima. Gledajte da se ne uznemirujete! Jer to se mora dogoditi, ali nije još svršetak“ (Matej 24,6). Zatim su pred nas stavljeni drugi znaci vremena kako bismo o njima razmišljali. Bit će prirodnih katastrofa (redak 7), lažnih učitelja (redak 11), porasta zločina i nasilja (redak 12) i porasta moralne pokvarenosti (redak 37).

Naš je svijet zbog grijeha potamnio od nesreća i patnji. Biblija je svjetlo koje sja preko tamnih sjena. „Ali vi, braćo, niste u tami da bi vas onaj dan mogao iznenaditi kao lopov. Vi ste sinovi svjetla i sinovi dana. Ne pripadamo noći niti tami“ (1. Solunjanima 5,4-5). Pavao kaže kako, bez obzira hoćemo li biti živi ili ćemo umrijeti prije Kristova povratka, imamo nadu koja će nas voditi sve do kraja (redci 9,10).

Jednoga sunčanog dana neki se čovjek vozio svojim čamcem mirnom rijekom punom velikog kamenja. Na žalost, nije mogao vidjeti kamene gromade ispod površine koje su vrlo lako mogle oštetiti čamac. No, srećom, s njime se vozio njegov prijatelj koji je poznavao rijeku. On mu je govorio: „Skreni lijevo… nastavi ravno… sada idi više nadesno.“ Vlasnik čamca se nasmijao i rekao: „Jesi li ti zapamtio svaki kamen u ovoj rijeci? Ja još ni jedan nisam vidio.“ Prijatelj mu je odgovorio: „Izvoli, uzmi ovo.“ Dodao mu je polarizirane naočale. Iznenada se sve promijenilo. Vlasnik čamca je sada mogao vidjeti *kroz* vodu. Umjesto odbljeska na površini, sada je mogao gledati ispod površine vode.

Bog nam je dao Bibliju kako bismo jasnije vidjeli da prolazimo kroz nemirne vode. Nismo sami. Imamo Vodiča koji nam pomaže razumjeti postojanje patnje. ZV

Znanstvena f(r)ikcija

„Što znanost ne može otkriti“, rekao je Bertrand Russell, „to čovječanstvo ne može znati“.

Russellova tvrdnja, koja je filozofska, a ne znanstvena (pa time samu sebe poništava), odrazuje stav koji je uglavnom poznat pod nazivom „scijentizam“. To je pretpostavka po kojoj je znanost najbolje, ako ne i jedino, sredstvo kojim se može saznati istina. Ili, kao što je evolucionistički biolog Austin L. Hughes napisao u članku „The Folly of Scientism“ (Besmislenost scijentizma), to je zamisao, koju prihvaćaju mnogi znanstvenici, kako „prirodna znanost sadrži ili će uskoro sadržavati cijelu domenu istine“.

No, ne radi se samo o znanstvenicima. Prije godinu dana imao sam izlaganje na sastanku crkvenih djelatnika. Na moje pitanje: „Koji je najsigurniji oblik znanja koji imamo?“ jedan od njih je odgovorio: „Znanost“.

Lako je razumjeti zašto ljudi vjeruju u takav privid (iako bismo pomislili da bi crkveni djelatnik ipak trebao bolje znati). Konačno, razmislite o velikim područjima znanja koja nam je znanost otvorila. Od građe atoma do građe svemira, znanost nam daje uvide u stvarnost (ili barem naše iskustvo stvarnosti) koje još nikada nismo imali. Pogledajte samo tehnologiju, zasigurno najsočnije voće ubrano s drveta znanstvene spoznaje.

Ipak, znanost je puno subjektivnija stvar no što to većina ljudi misli. Što ćemo, primjerice, s mnogim znanstvenim teorijama, ili čak pretpostavkama, potrebnim za bavljenje znanošću, koje su se nekada smatrale potpuno sigurnima, a sada su odbačene? Samo na području fizike, mnoge teorije i pretpostavke koje su na početku dvadesetog stoljeća bile prihvaćene kao neupitne, nisu uspjele opstati do dvadeset prvog stoljeća.

Prije dvadesetog stoljeća znanost je naučavala da je svemir vječan. Tog vjerovanja više nema. Prije dvadesetog stoljeća znanost je naučavala da je svemir statičan. Prohujalo. Prije dvadesetog stoljeća znanost je naučavala kako su vrijeme i prostor apsolutni. I to učenje je prohujalo. Izbrisao ih um Alberta Einsteina.

Prije dvadesetog stoljeća znanost je naučavala da je svemir deterministički. To je zamisao da je budući smjer fizičkih događaja, sve do naj-

Cliff Goldstein

niže razine, čvrsto određen prošlim uzrocima. Determinizam je bio bitna pretpostavka znanosti, a opet je nestao u prvih nekoliko desetljeća dvadesetog stoljeća. Još jedna temeljna pretpostavka bila je trajna narav fizičkih procesa - sve promjene u fizičkom svijetu, koliko god bile velike, mogu se analizirati u pojmovima trajnog redoslijeda sve manjih promjena. Otišlo u prošlost. Prije dvadesetog stoljeća samo se pretpostavljalo da fizičko stanje bilo kojeg složenog sustava nije ništa drugo do zbroj njegovih dijelova, te da je bilo koji sustav, bez obzira koliko složen bio, moguće u potpunosti protumačiti proučavanjem tih dijelova. Taj pogled, toliko temeljan da nije kao takav bio priznat sve do dolaska izazova kvantne mehanike, isto tako nikada nije opstao do 2000-e godine.

Nije čudo da je Alfred North Whitehead (1861.-1947.) mogao napisati: „Prije pedeset i sedam godina bio sam mladić na Sveučilištu Cambridge. Znanosti i matematici poučavali su me sjajni ljudi i ja sam kod njih dobro radio. No, na prekretnici stoljeća doživio sam da vidim kako su odbačene sve temeljne pretpostavke ove dvojice… I opet, unatoč tomu, pronalazači novih znanstvenih hipoteza objavljuju: 'Sada smo, konačno, sigurni' ".

Jesu li temeljne pretpostavke odbačene? To vodi k nesavladivoj slabosti znanosti, a to je sigurnost (ili nesigurnost) njezinih premisa. Znanost, poput svih epistemoloških nastojanja, mora polaziti od pretpostavki. No, kako vrednujete ono što morate pretpostaviti? Ovo postaje osobito problematično stoga što su, na najosnovnijoj razini, znanstvene pretpostavke, u biti, filozofske. A kada se one sruše, veliki dio znanosti koja je ranije smatrana sigurnom, ruši se zajedno s njima.

„Teorije koje trenutno smatramo istinitima", rekao je znanstveni filozof Steven Goldman, „imaju istu vjerojatnost da budu krivotvorine u idućih stotinu godina kao i teorije od prije stotinu godina koje danas smatramo krivotvorenima."

Znanost nas zasigurno puno toga uči o svijetu (ili barem o tome kako doživljavamo svijet). No, zamisao da je ona konačni sudac istine jest filozofska zamisao, a ne znanstvena tvrdnja, a uz to još i manjkava. ZV

Volite svoju jetru

Jo Cox

Stalno se osjećate umorno. Dobili ste pokoji centimetar oko struka. Imate lošu probavu i ne podnosite masnu hranu. Teško gubite na težini, čak i kada ste na dijeti. Imate glavobolje koje su ponekad praćene mučninom. Zvuče li vam ovi znakovi poznato?

Ako ste neke od njih prepoznali kod sebe, mogli biste se zapitati je li vaša jetra zdrava. Jetra je jedan od najmarljivijih organa u tijelu. Ona je tjelesni sustav čišćenja i filtriranja, pa njezino stanje utječe na ostatak tijela. Jetra ima sljedeće uloge:

- uklanja mrtve i nezdrave stanice iz krvi
- uklanja stanice raka iz krvi
- uklanja teške metale i ostale otrove iz tjelesnog sustava
- uklanja štetne mikroorganizme poput bakterija, parazita i gljivica
- uklanja masne globule iz krvi

Kada je vaša jetra prepuna masti ili zbog nečeg drugog u lošem stanju, imunosni sustav postaje preopterećen, što se odražava na mnoge tjelesne organe, te uzrokuje ubrzano starenje.

Nezdrava jetra

Sindrom X je metabolički poremećaj povezan s iznadprosječno visokim razinama inzulina koji nastaje u gušterači. To je najčešći uzrok bolesti masne jetre, a nastaje kada visoke razine inzulina djeluju tako da jetra od ugljikohidrata iz hrane stvara zalihe masti. Kod pojave sindroma X tijelo postaje otporno na inzulin, što znači da inzulin koji je nastao u tijelu više nije učinkovit. Inzulin se izlučuje u krvni optok kada glukoza uskladištena u jetri i mišićima (u obliku glikogena) treba odgovoriti na promjene razine šećera u krvi.

Kod osoba s inzulinskom otpornošću tijelo to kompenzira stvarajući sve više i više inzulina. Razine šećera u krvi su često nestabilne i uzrokuju stanja poput povišenog kolesterola, visoke razine triglicerida, dobivanja na težini te želje za pogrešnom vrstom ugljikohidrata. Ovakvo stanje često prethodi dijabetesu.

Dr. Sandra Cabot, koja je napisala knjigu *Fatty Liver: You Can Reverse It* (Masna jetra: moguć je oporavak), navodi općenite znakove oboljenja jetre:

- umor;
- nadutost trbuha i zatvor;
- neugoda ili bolovi u predjelu jetre;
- nakupljanje trbušnog sala;
- probavne smetnje i nepodnošenje masnih namirnica;
- želučani refluks i žgaravica;
- žučni problemi;
- glavobolje, osobito praćene mučninom;
- nemogućnost smanjenja tjelesne težine, čak i uz dijetu;
- visoki krvni tlak;
- želja za šećerom i drugim ugljikohidratima;

Znakovi niskog ili nestabilnog šećera u krvi poput znojenja, ubrzanog pulsa, vrtoglavice, umora, pospanosti, mentalne dekoncentracije i glavobolje.

Povećanje tjelesne težine je značajan znak loše funkcije jetre. Nastaje stoga što visoka razina inzulina, hormona koji regulira skladištenje masti, potiče dobivanje na težini. Višak inzulina potiskuje aktivnost hormona za sagorijevanje masti, te istodobno povećava apetit, osobito želju za slatkom hranom i ugljikohidratima. On proizvodi glad čak i kada ne postoji potreba za hranom.

Deset načela za zdravu jetru

Dobra vijest je to što se u pravilnim uvjetima jetra može oporaviti i obnoviti. Ako vam je postavljena dija-

gnoza masne jetre, ako imate neke od ovih simptoma ili jednostavno želite poboljšati zdravlje svoje jetre, moguće je popraviti nastalu štetu i postići dobro zdravlje jetre usvajanjem navika za održavanje njezina dobrog stanja. Evo preporuka dr. Sandre Cabot.

1. Neka vaša prehrana sadrži što manje ugljikohidrata iz prerađenih žitarica

Ako nastojite smanjiti tjelesnu težinu, pokušajte tijekom triju mjeseca svesti unos žitarica na minimum ili ih potpuno isključite iz prehrane. Treba izbjegavati sljedeće žitarice: pšenicu, raž, ječam, zob i rižu. Kao zamjena mogu poslužiti sjemenke, mahunarke i orašasti plodovi.

2. Izbjegavajte sve namirnice bogate rafiniranim ugljikohidratima

Ovo se odnosi na šećer, na svu hranu s dodatkom šećera ili maltodekstrina, na kukuruzni sirup, marmelade koje sadrže šećer, na slatkiše, slatke deserte i napitke, sladoled, pizzu, čokoladu (dopuštene su male količine tamne čokolade), krumpirov čips, kolače, pite i kekse.

3. Smanjite unošenje hrane od prerađenog brašna

Prerađeno brašno se dobiva mljevenjem i rafiniranjem žitarica tako što se oguli vanjski sloj zrna u kojemu se nalaze vlakna. Tu ubrajamo bijelo brašno, kruh, prerađene i pakirane pahuljice od žitarica, tjesteninu, rezance i grickalice.

4. Povećajte unos sirove hrane

Sirova hrana je najbolji prijatelj jetre. Ona pomaže čišćenju i oporavku jetre kako bi mogla učinkovito raditi na uklanjanju masti i otrova iz krvnog optoka. Jedite mnogo salate, dva puta na dan, pa biste se nakon nekog vremena trebali osjećati bolje i imati više snage. Zbog visoke razine fruktoze (voćnog šećera) u voću, pri pokušaju smanjenja tjelesne težine najbolje je ograničiti unos na dvije voćke dnevno. Najbolji izbor jesu voćne vrste kiselog okusa. Obilje svježeg povrća (sirovog i kuhanog) omogućit će izobilje sastojaka koji djeluju ozdravljujuće na umornu, oštećenu jetru.

5. Unosite bjelančevine dobre kakvoće

Izvori dobrih bjelančevina jesu:

- obični jogurt (bez dodanog okusa);
- organski proizvedena jaja;
- svježi kravlji sir, feta sir i ostale vrste neprocesuiranih sireva;
- bjelančevine iz surutke u prahu;
- mješavina sirovih orašastih plodova, sjemenki i mahunarki;

I zamijetite, miješanjem mahunarki, sjemenki i orašastih plodova dobivate prvoklasne bjelančevine koje sadrže sve esencijalne aminokiseline koje su vam potrebne za kontrolu gladi i razine krvnog šećera.

Bjelančevine imaju brojne dobre učinke: podižu razinu inzulina, pa tako ne dolazi do skladištenja masti. Isto tako smiruju glad na duže vremensko razdoblje, te smanjuju želju za ugljikohidratima. Vaše tijelo ih može pretvoriti u energiju, a one će poboljšati moždane kemijske procese i tako imati pozitivan utjecaj na izmjene raspoloženja i depresiju.

6. Uključite zdrave masti u prehranu

Važno je u hrani uzimati zdrave masti. Mnogi ljudi misle kako moraju biti na dijeti bez uzimanja masti da bi izgubili na težini, no zdrave masti su važne za učinkovit metabolizam i dobru funkciju jetre. Kada vam je jetra u dobrom stanju proizvodit će dobar HDL kolesterol, a on će držati u ravnoteži loš LDL kolesterol.

Zdrave masti su one koje nalazimo u njihovu prirodnom stanju, poput sirovih sjemenki, hladno prešanog ulja, avokada, maslina i sirovih orašastih plodova. Dobro će nam doći pravilo: ako je nešto onakvo kakvim ga nalazimo u prirodi, onda je dobro za nas!

7. Izbjegavajte unošenje oštećenih i nezdravih masti

Oštećenja masti nastaju kada se građa masti koje se nalaze u hrani promijeni tijekom kuhanja ili prerade. Nezdrave masti se pojavljuju u:

- prženim namirnicama;
- prerađenom i konzerviranom mesu;
- salu, masti od pečenja i loju;
- djelomično hidrogeniziranim biljnim uljima;
- trans-masnim kiselinama u margarinu i nekim uljima za pečenje i kuhanje;
- hidrogeniziranim uljima, te prerađenoj hrani i grickalicama;

Nekim osobama su u prehrani potrebne dodatne omega-3 esencijalne masne kiseline, a njih nalazimo u masnoj ribi, orasima i lanenom sjemenu ili ih se može uzimati u obliku dodataka prehrani.

8. Izbjegavajte jesti velike obroke

Ako vaša jetra nije u dobrom stanju veliki obroci će učiniti da se osjećate umorno i naduto, te mogu uzrokovati želučani refluks (vraćanje sadržaja želuca u jednjak) i žgaravicu.

9. Dobro se hidratizirajte

Dobra hidratizacija poboljšava krvni optok, što znači da vaša jetra može učinkovitije obavljati svoju zadaću čišćenja i filtriranja. Isto tako pomaže ubrzavanju metabolizma što omogućuje gubitak težine.

Tekućine za dobru hidratizaciju jesu:

- voda;
- biljni čajevi;
- povrtni sokovi;

Napici koje treba izbjegavati jesu:

- alkohol;
- kava;
- slatki zašećereni napitci (i gazirani);
- takozvani dijetalni napitci;

Ove vrste napitaka dehidriraju tijelo. Treba ih zamijeniti onima koji pogoduju jetri.

10. Redovito vježbajte

Redovito vježbanje smanjuje razinu inzulina i ubrzava metabolizam. Oni koji dugo nisu vježbali, ili su pretili, ili nisu u dobroj tjelesnoj formi, mogu započeti s blagim šetnjama ili plivanjem.

Kako se zdravlje vaše jetre bude poboljšavalo, tako ćete uvidjeti da imate više snage, bolje ste raspoloženi i poboljšalo vam se mentalno zdravlje.

Jetra je od tolike životne važnosti za općenito zdravlje i dobrobit, te je stoga nužno za nju skrbiti.

Volite svoju jetru i požet ćete nagradu dobrog zdravlja u godinama koje su pred vama!

VELIKI BIBLIJSKI NARATIVI

POVIJEST I OSNOVNE PORUKE KNJIGA SVETOGA PISMA

Niz od 17 predavanja svakog drugog utorka.
Predavači Adventističkog teološkog visokog učilišta i Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Studeni, 11. i 25.
Prosinac, 9. i 23. 2014.
Siječanj, 13. i 27.
Veljača, 10. i 24.
Ožujak, 10. i 24.
Travanj, 7. i 21.
Svibanj, 5. i 19.;
Lipanj, 2., 16. i 30. 2015.

Od 18.00
do 20.00 sati
na Filozofskom
fakultetu
Sveučilišta u
Zagrebu,
Ivana Lučića 3

Ulaz slobodan!

Organizatori:
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i
Adventističko teološko visoko učilište u Maruševcu

Blagoslovljen Božić
i sretna 2015. godina!